

HİTİT İLAHİYAT DERGİSİ

Hitit Theology Journal

e-ISSN: 2757-6949

Cilt | Volume 23 • Sayı | Number 1

Haziran | June 2024

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)

4-6 Age Group Qur'an Course Teacher Competencies Scale

Ahmet KOÇ

Doç. Dr. | Assoc. Prof.

İstanbul Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi

Istanbul University, Department of Philosophy and Religious Sciences, Religious Education

İstanbul, Türkiye

ahmetkoc@istanbul.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-6165-4401>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü | Article Type: Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş Tarihi | Received: 14.02.2024

Kabul Tarihi | Accepted: 17.05.2024

Yayın Tarihi | Published: 30.06.2024

Atıf | Cite As

Koç, Ahmet. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)". *Hitit İlahiyat Dergisi* 23/1 (2024), 135-167. <https://doi.org/10.14395/hid.1437421>

Değerlendirme: Bu makalenin ön incelemesi iki iç hakem (editörler - yayın kurulu üyeleri) içerik incelemesi ise iki dış hakem tarafından çift taraflı kör hakemlik modeliyle incelendi.

Benzerlik taraması yapılarak (Turnitin) intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: ilafdergi@hitit.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid/policy>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Review: Single anonymized - Two Internal (Editorial board members) and Double anonymized - Two External Double-blind Peer Review
It was confirmed that it did not contain plagiarism by similarity scanning (Turnitin).

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: ilafdergi@hitit.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/en/pub/hid/policy>

Conflicts of Interest: The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License: Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

4-6 Age Group Qur'an Course Teacher Competencies Scale

Abstract

Qur'an courses for the 4-6 age group are non-formal religious education institutions that appeal to pre-school children within the Presidency of Religious Affairs scope. In addition, Qur'an course teachers for the 4-6 age group must know the characteristics of preschool children's developmental periods and have sufficient information and professional competence to provide appropriate religious education. Undoubtedly, teachers are the primary element in meeting the goals foreseen by the 4-6 age group Qur'an courses curriculum. Teachers must have field knowledge, general culture, and education-training competencies since they implement and shape the entire educational process. This study was conducted to form a scale with proven validity and reliability that will reveal the competencies required for Qur'an course teachers for the 4-6 age group. In this context, firstly the relevant literature was examined and the theoretical basis was tried to be prepared, then an item pool was created by the researcher and the draft form was finalized in the context of expert opinions. The data collection process was planned to cover all regions of Türkiye, and for this purpose, the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) was considered. Qur'an course teachers in the 4-6 age group from 25 provinces in 12 regions (Level I) with different socio-economic characteristics participated in the research. Both research applications were conducted in the 2023-2024 academic year with 1080 participants. There were 627 participants in the first application and 453 participants, a different group from the first sample, in the second application.

According to the findings of the exploratory factor analysis (EFA) conducted for the data gathered from the participants in the research's first application, the value in the KMO test was 0.96; Bartlett's test demonstrated that the value of X^2 was significant. To determine the scale's factor count, the scree plot, eigenvalues, and explained variance rates were also considered. Accordingly, it was determined that the items with eigenvalues above one were collected into six factors, and these six factors explained 59.58% of the total variance of the scale. Following the factor analysis, the items' contents were analyzed. The first factor was "education appropriate to student development", the second factor was "application of religious teaching methods", the third factor was "material development and use", the fourth factor was "effective communication", the fifth factor was "classroom management", and the sixth factor was the "ensuring family participation" it was deemed appropriate to name it. In the second stage of the research, confirmatory factor analysis (CFA) was conducted to test the accuracy of the model determined within the scope of EFA. The first values looked at in DFA are $X^2=1789.757$; and degrees of freedom $df=801$. The fact that the result obtained from dividing X^2 by degrees of freedom is below 3 ($X^2/df=2.23$) reveals that the model forming the scale structure has a good fit. Following CFA, it was seen that all values were greater than 0.30, and there were 42 items collected in six factors. The model's values fall within acceptable bounds; the values are " $X^2=1789.757$, $df=801$, $p=0.00$, $X^2/df=2.23$, $RMSEA=0.05$, $SRMR=0.03$, $CFI=0.91$, $IFI=0.91$, $TLI/NNFI=0.90$, $PGFI=0.74$, and $PNFI=0.74$ ". The data was then subjected to a reliability analysis. The analysis showed that the Cronbach's Alpha coefficients of reliability were 0.95 for the "entire scale" 0.90 for the "education appropriate to student development" factor, 0.92 for the "application of religious teaching methods" factor, and 0.83 for the "material development and use" factor. It was determined as 0.89 for the "effective communication" factor, 0.72 for the "classroom management" factor, and 0.77 for the "ensuring family participation" factor. The reliability analysis results demonstrate that the entire scale and its six factors consist of items with internal consistency and are, therefore, reliable. All of the scale's six factors had a positive and significant relationship, as demonstrated by the correlation study done to determine the level and direction of the relationship between them.

The scale comprises 42 items, with 36 written positively and 6 written negatively, distributed across six factors. The analysis showed that the developed scale gave valid and reliable results to reveal the competencies of Qur'an course teachers in the 4-6 age group. The validity and reliability proven "4-6 Age Group Qur'an Course Teacher Competencies Scale", developed by working with a significant number of participants across the country will serve as a source for field research on the competencies of 4-6 age group Qur'an course teachers. It is thought to pioneer new-scale studies of different dimensions.

Keywords: Religious Education, 4-6 Age Group Qur'an Course, Pre-School Religious Education, Qur'an Course Teacher, Competency, Scale Development.

4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)

Öz

4-6 yaş grubu Kur'an kursları, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bünyesinde okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden yaygın din eğitimi kurumlarıdır. 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programının ön gördüğü hedeflere ulaşılabilmesi için en önemli unsur hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Zira tüm eğitim sürecini yürüten ve biçimlendiren kişi onlardır. Bu sebeple öğretmenlerin alan bilgisine, genel kültüre ve eğitim-öğretim yeterliklerine sahip olmaları gerekir. Ayrıca 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin okul öncesi dönem çocuklarının gelişim dönemlerine ait özelliklerini bilmeleri ve bu döneme uygun din eğitimi verme konusunda yeterli donanıma ve mesleki

yeterliğe sahip olmaları önem arz etmektedir. Bu çalışma, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi için gerekli olan yeterlikleri ortaya koyacak, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle ilgili literatür incelenerek, teorik zemin hazırlanmaya çalışılmış, ardından araştırmacı tarafından madde havuzu oluşturulmuş ve oluşturulan taslak forma uzman görüşleri bağlamında son hali verilmiştir. Uygulama izinlerin alınmasının akabinde ölçeğin birinci ve ikinci deneme uygulamaları yapılmıştır. Veri toplama süreci Türkiye'nin tüm bölgelerini kapsayacak şekilde planlanmış ve bu amaçla İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması dikkate alınmıştır. Araştırmaya, farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip 12 bölgede (Düzye 1) 25 farklı ilden 4-6 yaş grubundaki Kur'an kursu öğreticileri katılmıştır. Araştırmanın verileri iki farklı gruptan 2023-2024 eğitim-öğretim yılında elde edilmiştir. Buna göre birinci uygulamada 627, ikinci uygulamada 453, toplamda 1080 katılımcı yer almıştır. Elde edilen verilere geçerlik, güvenilirlik ve korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Araştırmanın birinci uygulamasında katılımcılardan toplanan veriler için yapılan açımlayıcı faktör analizi (AFA) bulgularına göre KMO testinde değerin 0,96 olduğu; Barlett testi neticesinde X^2 değerinin ise anlamlı olduğu saptanmıştır. Ölçeğin faktör sayısı, yamaç grafiği incelenerek belirlenmiş; aynı zamanda öz değerler ve açıklanan varyans oranları da dikkate alınmıştır. Buna göre özdeğeri 1'i aşan maddelerin altı faktörde gruplandığı ve bu altı faktörün, ölçeğin toplam varyansının %59,58'ini açıkladığı belirlenmiştir. Yapılan faktör analizinin ardından maddelerin içeriklerine bakılarak birinci faktöre "öğrenci gelişimine uygun eğitim", ikinci faktöre "din öğretimi yöntemlerini uygulama", üçüncü faktöre "materyal geliştirme ve kullanma", dördüncü faktöre "etkili iletişim", beşinci faktöre "sınıf yönetimi" ve altıncı faktöre "aile katılımını sağlama" isminin verilmesi uygun görülmüştür. Araştırmanın ikinci aşamasında ise AFA kapsamında belirlenen modelin doğruluğunu test etmek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA'da ilk bakılan değerler olan $X^2=1789,757$; serbestlik derecesi $sd=801$ 'dir. X^2 'nin serbestlik derecesine bölünmesi neticesinde ulaşılan sonucun 3'ün altında olması ($X^2/sd=2,23$) ölçek yapısını oluşturan modelin iyi uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır. DFA neticesinde ortaya çıkan tüm değerlerin 0,30'dan büyük olduğu ve altı faktörde toplandığı, ölçeğin toplamda 42 madde içerdiği belirlenmiştir. Modele ait değerlerin kabul edilebilir limitlerde bulunduğu, değerlerin " $X^2=1789,757$, $sd=801$, $p=0,00$, $X^2/sd=2,23$, RMSEA=0,05, SRMR=0,03, CFI=0,91, IFI=0,91, TLI/NNFI=0,90, PGFI=0,74 ve PNFI=0,74" şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Ardından verilerin güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda Cronbach'ın Alfa güvenilirlik katsayıları "ölçeğin tamamı" için 0,95, "öğrenci gelişimine uygun eğitim" faktörü için 0,90, "din öğretimi yöntemlerini uygulama" faktörü için 0,92, "materyal geliştirme ve kullanma" faktörü için 0,83, "etkili iletişim" faktörü için 0,89, "sınıf yönetimi" faktörü için 0,72 ve "aile katılımını sağlama" faktörü için 0,77 olarak saptanmıştır. Güvenirlik analizinin bu sonuçları ölçeğin tamamının ve altı faktörünün iç tutarlılığa sahip maddelerden oluştuğunu, dolayısıyla güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçeğin 6 faktörü arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen korelasyon analizi sonuçlarına göre, ölçekte yer alan tüm faktörler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Ölçek, 6 faktöre dağılmış durumdaki 36'sı olumlu, 6'sı olumsuz olarak yazılmış toplam 42 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların yeterlik düzeyleri ölçekteki maddelerin her biri için "Hiç yapamam"(1), "Yapamam"(2), "Biraz yapabilirim"(3), "Yapabilirim"(4), "Rahatlıkla yapabilirim"(5) şeklindeki 5'li Likert tipi derecelendirme içinden seçilerek tespit edilmiştir. Yapılan analizler neticesinde geliştirilen ölçeğin 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterliklerini ortaya koymak için geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Tüm ülke genelinde önemli sayıdaki bir katılımcı grubuyla çalışılarak geliştirilen geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)"nün hem 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterlikleri konusundaki alan araştırmalarına kaynaklık teşkil edeceği hem de farklı boyutlardan oluşan yeni ölçek çalışmalarına öncülük yapacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu, Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi, Kur'an Kursu Öğreticisi, Yeterlik, Ölçek Geliştirme.

Giriş

Erken çocukluk içinde bulunan 4-6 yaş dönemi, çocuğun bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimi bakımından olduğu kadar dini ve ahlaki gelişimi bakımından da büyük önem taşır. Zira erken çocukluk döneminden başlayarak çocukta dini anlamda büyük bir hazırlık olduğu, çocuğun dine karşı doğal bir yönelim içinde bulunduğu ve dört yaşının da dini hayata ilginin altın yaşı olduğu ifade edilmektedir.¹ Dolayısıyla bu dönem doğru biçimde değerlendirildiği takdirde çocuğun dini gelişimi sağlam bir zemine oturacak ve manevi hayatının geri kalanını da bu temel üzerine inşa edecektir. 2011 senesinde Kur'an kurslarına yaş sınırlaması getiren düzenlemenin sona erdirilmesiyle, yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürüten Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) gelen

¹ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler* (Ankara: TDV Yayınları, 1991), 36.

talepler üzerine çocukların yaşlarına ve seviyelerine uygun din eğitimi alabilmeleri amacıyla “Kur’an kursları okul öncesi din eğitimi” projesini başlatmıştır.² 2013-2014 eğitim ve öğretim senesinde on ilde yapılan ön uygulamanın ardından³ 2014-2015 eğitim ve öğretim yılında tüm Türkiye’de 4-6 yaş grubu Kur’an kursları açılmıştır.

4-6 yaş grubu Kur’an kursları ile “okul öncesi dönem çocuklarının kendi seviyelerinde sevgi, saygı, yardımlaşma, iyilik, adalet, sorumluluk, doğruluk ve sabır gibi temel değerleri tanımaları, iyi ahlaki özelliklere sahip olmaları, dinimizin temel kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’i ses ve şekil olarak kendi seviyelerinde tanımaları, gerçekleştirilen etkinliklerle bilişsel, sosyal-duygusal, motor, dil, öz bakım gelişim alanlarında desteklenmeleri” hedeflenmektedir.⁴ 4-6 yaş grubu Kur’an kursları öğretim programının ön gördüğü bu hedeflere ulaşılabilmesi için en önemli unsur hiç şüphesiz öğreticilerdir. Zira tüm eğitim sürecini yürüten ve biçimlendiren kişi onlardır. Bu sebeple öğreticilerin alan bilgisine ve genel kültüre sahip olmaları, eğitim-öğretim metotlarında yeterliklerinin de yüksek olması gerekir. Buna göre öğretici hem alanına hâkim olmalı hem bu hakimiyeti öğrencilerin hayatıyla bütünleştirerek işlevsel yapmalı hem de kullanılabilir hale gelmiş olan bilgiyi öğretebilecek mesleki yeterliğe sahip olmalıdır.⁵

4-6 yaş grubu Kur’an kurslarında yapılan eğitim ve öğretim faaliyeti içinde din eğitim-öğretimi de bulunduğundan, bu kurslarda sunulan eğitimin yapısı, diğer öğretmenliklere ait yeterliklerden ve hatta okul öncesi öğretmenliğe ait bilgi ve becerilerden daha fazlasını gerektirmektedir. Çünkü 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticisi bir yandan okul öncesi öğretmeni gibi çok yönlü etkinliklerle çocuğun gelişimine katkı sağlamaya çalışırken, diğer yandan çocuğun gelişim özelliklerine uygun din eğitimi vermenin çabası içindedir.⁶ Buna göre 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticisi okul öncesi öğretmenin yerine getirmekle yükümlü olduğu eğitim-öğretim ile ilgili sorumluluklara ilaveten çocuklara temel İslami değerleri, Kur’an-ı Kerim’i ve dini kavramları tanıtip öğretmekle de sorumludur. Bu yönüyle 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticisinin okul öncesi öğretmenine göre ileri düzeyde ve daha farklı yeterliklere sahip olması gerektiği söylenebilir.

Bu çalışma, 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticisi için gerekli olan yeterlikleri ortaya koyacak, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticilerinin yeterlikleri önemli bir inceleme konusu olup bu konuda nicel ve nitel bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek henüz geliştirilmemiştir. Bu araştırma, bundan önceki çalışmalardan ilham alarak kendisinden sonraki çalışmalara temel oluşturacak bir ölçek geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu çalışmanın erken çocukluk döneminde uygulanan dini içerikli eğitim ve öğretim faaliyetlerine katkı sağlayacağı ve gelecekte yürütülecek alan araştırmalarına da kaynaklık teşkil edeceği düşünülmektedir.

1. Kavramsal Çerçeve

4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretici yeterliklerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, kavramsal çerçeve bölümü, ele alınan konu ile öğretici yeterliklerinin kesiştiği noktaları ortaya koyacak şekilde tasarlanmıştır. Bu bağlamda okul öncesi eğitim, okul öncesi dönem din eğitimi

² 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun’da değişiklik yapan 653 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, *Resmî Gazete* 28057 (17.09.2011), md. 11.

³ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, “2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu”, 49.

⁴ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, *4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursları Öğretim Programı* (Ankara, 2022), 4.

⁵ Muhammet Şevki Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur’an Kursu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008), 218.

⁶ Salih Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”, *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2019), 216.

ve 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterlikleri başlıkları altında sunulan bilgilerden hareketle ölçek maddeleri ve faktörleri için teorik bir zemin hazırlanmaya çalışılmıştır.

1.1. Okul Öncesi Eğitim

Erken çocukluk dönemi içinde bulunan okul öncesi dönem, sosyal ve ahlaki değerlerin aktarıldığı, temel bilgi ve becerilerden pek çoğunun elde edildiği ve çocuğun istikbalinin önemli ölçüde şekillendiği bir dönemdir. Çocuk kendisini gelecekteki yaşamına hazırlayıcı bilgi, beceri ve davranışların büyük bir bölümünü bu dönemde öğrenmekte olup, bu öğrenmeler karakter yapısının oluşması ile inanç ve değer yargılarının şekillenmesinde oldukça etkili olmaktadır.⁷ Dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuklara gelişimlerine uygun eğitim verilmesi, temel yeteneklerin geliştirilmesi, öğrenme alışkanlıklarının oluşturulması, sosyal ve duygusal gelişimin desteklenmesi, dil becerilerinin güçlenmesi, özsaygı ve güvenin oluşturulması, yaratıcılık ve problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi ve toplumsal değerlerin kazandırılması açısından büyük önem taşır. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) okul öncesi öğretmenleri için belirlemiş olduğu özel alan yeterlikleri arasında “çocukların gelişim alanlarını destekleyecek şekilde eğitim sürecini planlama ve eğitim ortamını hazırlama” bulunmaktadır. MEB bunun kapsamını “çocuğun psikomotor, sosyal-duygusal, dil, bilişsel alan ve öz bakım becerilerinin gelişimini en üst düzeye çıkaracak beceriler” şeklinde açıklamaktadır.⁸ Buna göre okul öncesi dönem çocuklarına eğitim veren 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin yeterlik alanlarından birinin “öğrenci gelişimine uygun eğitim” olması gerektiği söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocukları genellikle çok enerjik ve meraklıdırlar. Bununla birlikte sınıf ortamında dikkat süreleri ise kısa olabilir. Okul öncesi öğretmenlerinin kullandığı sınıf yöntemleri, çocukların öğrenme deneyimlerini ve sonuçlarını şekillendirmede kritik bir rol oynar. İyi bir sınıf yönetimi, sınıf içinde düzeni sağlar, öğrencilerin öğrenmelerini destekler ve olumlu bir öğrenme ortamı oluşturur.⁹ Böylece öğretmenler ilgi çekici etkinlikleri planlayabilir ve öğrencilerin ilgisini canlı tutarak öğrenme fırsatlarını en üst düzeye çıkarabilir. Bu da öğrenci katılımının, merakın ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutumun artmasına yol açabilir. Okul öncesi dönemdeki iyi sınıf yöntemi, çocukların genel gelişimine, akademik hazırlığına, sosyal-duygusal becerilerine ve yaşam boyu öğrenme yolculuğuna zemin hazırlamak açısından çok önemlidir. Dolayısıyla 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin yeterlik alanlarından birinin “sınıf yönetimi” olması gerektiği söylenebilir.

Okul öncesi eğitimde öne çıkan bir diğer konu aile katılımının sağlanmasıdır. Bu dönemdeki eğitim sürecinde aile katılımı, çocuk gelişiminin desteklenmesi, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin güçlendirilmesi, öğrenmede devamlılığın sağlanması, okula karşı olumlu tutumun teşvik edilmesi ve çok yönlü gelişimin desteklenmesi açısından oldukça önemlidir.¹⁰ Bu faydalar, aile katılımının çocuklar için olumlu ve zenginleştirici bir erken çocukluk eğitimi deneyimi oluşturmadaki oynadığı kritik rolü vurgulamaktadır. Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi öğretmenleri için belirlemiş olduğu özel alan yeterlikleri arasında “ailelerle iletişim, aile katılımını sağlama ve aile eğitimi” bulunmaktadır. MEB bunun kapsamını “aile ile iletişim kurabilme, aile katılımını sağlayabilme ve aile etkinliklerini yürütebilme” şeklindeki uygulamalar olarak açıklamaktadır.¹¹

⁷ Mustafa Köylü, “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (2004), 137.

⁸ M.E.B, *Okul Öncesi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri* (Ankara, 2017), 108.

⁹ Münire Erden, *Sınıf Yönetimi* (İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 2018), 20.

¹⁰ Hatice Poyraz-Hale Dere, *Okul Öncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2011), 100.

¹¹ M.E.B, *Okul Öncesi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*, 111.

Buna göre 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin yeterlik alanlarından birinin "aile katılımını sağlama" olması gerektiği söylenebilir.

Okul öncesi eğitimde sağlıklı ve olumlu iletişim; ilişkiler kurmak, bireysel ihtiyaçları anlamak, dil ve sosyal becerileri teşvik etmek, bilişsel gelişimi desteklemek, öğrenme deneyimlerini kolaylaştırmak, ebeveyn katılımını teşvik etmek, olumlu bir öğrenme ortamı yaratmak, endişeleri gidermek ve yaşam boyu öğrenme becerilerini teşvik etmek için gereklidir. Özellikle etkili iletişimin çocuğun okula uyum sağlamasına ve aidiyet geliştirmesine, öğretmene güven duymasına ve onu rol model almasına, ayrıca kendi iletişim becerilerini de yapılandırmasına katkı sağladığı belirtilmektedir.¹² Nitekim Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi öğretmenleri için belirlemiş olduğu özel alan yeterlikleri arasında kapsamını "etkin dinleme, empati kurma, kendini ifade etme ve bilişim teknolojilerini kullanabilme yoluyla etkili iletişim kurabilme becerileri" olarak açıkladığı iletişim de bulunmaktadır.¹³ Buna göre 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin yeterlik alanlarından birinin "etkili iletişim" olması gerektiği söylenebilir. Çünkü okul öncesi din eğitiminde güvene dayalı ilişkiler oluşturmak, dini kavramları açıklamak, ahlaki gelişimi teşvik etmek, soruları cevaplamak ve kaygıları gidermek için etkili iletişim önemli bir rol üstlenir.

1.2. Okul Öncesi Dönem Din Eğitimi

Çocuğun gelişim sürecinde dini gelişim ile psikomotor, sosyal-duygusal, dil, bilişsel alan ve öz bakım şeklindeki diğer gelişim alanları arasında etkileşim bulunur. Çocuğun farklı gelişim alanları desteklenirken, dini gelişimine ilgisiz kalınması ve hatta ihmal edilmesi gelişimin bütün olarak tamamlanmasını engelleyecektir. Çünkü okul öncesi dönemde çocukların edindiği alışkanlıklar, tutumlar, davranışlar ve beceriler onların sonraki yaşamlarında etkili olur. Bu bağlamda okul öncesi dönemde yapılacak doğru ve nitelikli din eğitimi, çocukta sağlıklı din duygusunun gelişimini destekler. Aksi durumda ise yanlış ve baskıcı eğitimin sonucunda çocuktaki din duygusu körelebilir ve bireyin dinden uzaklaşmasına sebep olunabilir.¹⁴ Okul öncesi dönemde yapılan din eğitiminde çocuğun hislerine ve gönlüne hitap edilmesi önemlidir. Keza bu dönem sevgi, korku, güven, bağlılık gibi duyguların deneyimler aracılığıyla kişiliğe yerleştiği; bilgiden ziyade alışkanlıkların ve tutumların önem arz ettiği bir dönemdir.¹⁵ Dolayısıyla okul öncesi dönem din eğitiminin de çocuğun dini gelişimine temel oluşturacak hisleri ortaya çıkaracak "özellikle olması gerekir.

Okul öncesi dönemde verilecek din eğitiminin temel ilkeleri; sevgi temelli bir yaklaşıma dayalı olması,¹⁶ doğru Allah tasavvurunun verilmesi,¹⁷ dini yaşantı anlamında doğru model olunması,¹⁸ çocuğun manevi gelişiminin ve duygusal özelliklerinin dikkate alınması,¹⁹ doğrudan değil dolaylı dini eğitim verilmesi²⁰ şeklinde sıralanabilir. Çocuğun dini gelişiminin temellerinin atıldığı bir dönem olan okul öncesi dönemdeki din eğitiminin amacı, İslam dinine ait bütün ibadet ve uygulamaların kendisine aktarılması olmayıp, çocuğun zihin dünyasında dinin temel konuları ile ilgili olumlu bir fikir yapısı oluşturarak yetişkinlik dönemine zemin hazırlayacak dini gelişimini

¹² Neslihan Güney Karaman, "İletişim Çağında İletişimsizlik", *Eğitimde İletişim*, ed. Yücel Yazgan (Ankara: Eğiten Kitap, 2018), 199.

¹³ M.E.B, *Okul Öncesi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*, 112.

¹⁴ Köylü, "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi", 137.

¹⁵ Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, 81.

¹⁶ Cemil Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2021), 183.

¹⁷ Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2019), 85-111.

¹⁸ Esan Gül, *Çocuğun Dini Eğitimi* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2016), 17.

¹⁹ Esra Türk, "Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/3 (2014), 148.

²⁰ Mustafa Tavukçuoğlu, "Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/14 (2002), 59.

desteklemektir.²¹ Buna göre 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin yeterlik alanlarından bir diğerinin "din öğretimi yöntemlerini uygulama" olması gerektiği söylenebilir.

Bu dönemdeki çocukların somut işlemler döneminde oldukları için soyut bilgileri kavramakta zorlanmaları doğaldır. Çocuklar, kendilerine öğretilmek istenenleri somutlaştırma yoluna giderler ve bildiklerinden yola çıkarak anlamaya çalışırlar. Bu yüzden din eğitiminde de çocuğun dünyasından örnekler vermek ve konuyu somutlaştırmak, kolay ve kalıcı öğrenmelerin oluşmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda dini bilgi çocuğun anlayacağı biçimde ve gerektiği kadar verilmeli,²² eğitim ve öğretim ortamı ise dini değerleri temsil edecek, çağrıştıracak ve dini kavramları sembollerle göstererek anlatacak şekilde düzenlenmelidir.²³ Buna göre 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin bir diğer yeterlik alanının "materyal geliştirme ve kullanma" olması gerektiği söylenebilir. Çünkü okul öncesi eğitimde büyük öneme sahip olan eğitim materyalleri, bu dönemde henüz soyut kavramları anlama konusunda zorluk çeken çocuklar için büyük katkı sağlayacaktır.

1.3. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri

DİB bünyesinde hafızlık, ihtiyaç odaklı, gençliğe yönelik, işitme engellilere yönelik, yaz dönemi, 7-10 yaş grubu, 4-6 yaş grubu gibi birbirinden farklı özelliklerde dini eğitim ve Kur'an öğretimi yapılan kurslar bulunmaktadır.²⁴ Bu kursların ortaya çıkış sebepleri, eğitim verdikleri sınıf ortamları, idari yapıları ve öğretmenlerinin yeterlikleri birbirinden farklılaşmaktadır. Bu kurslarda görev yapan öğretmenlerinin yeterlikleri genel anlamda değerlendirildiğinde öğretim sürecini verimli olarak gerçekleştirebilmesi için "alan bilgisi, eğitim-öğretim bilgi ve becerisi ile genel kültür bilgisi" şeklinde sınıflandırılan üç temel alandaki yeterlikleri taşıması, mesleğinin ve görevinin getirdiği bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.²⁵ Buna göre öğreticinin hem alanını iyi bilmesi hem de bu bilgiyi öğrencilerin hayatıyla bütünleştirerek onu öğretebilecek mesleki yeterliğe sahip olması önem arz etmektedir.²⁶ 4-6 yaş grubu Kur'an kursları ise Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bünyesinde okul öncesi dönem çocuklarına hitap eden yaygın din eğitimi kurumlarıdır. 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretim programında bu kurslarda çalışan öğretmenlerin, genel anlamda bir Kur'an kursu öğreticisinde bulunması gereken temel ve özel yeterliklere ilaveten şu yeterlikleri de sağlaması gerektiği ifade edilmektedir:

4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programının temel amaç ve ilkelerini bilir. Erken çocukluk dönemi gelişim özelliklerini bilir. Çocukla etkili iletişim kurma becerisine sahiptir. 4-6 yaş grubu çocuklara din ve değerler eğitimi verirken hangi yöntem ve teknikleri kullanacağını bilir. Uygulanan öğretim programına uygun günlük ve haftalık plan hazırlama becerisine sahiptir. Eğitim ortamını yaş grubunun özelliklerini göz önünde bulundurarak düzenler. Programın temel ilkeleri çerçevesinde etkinlikler hazırlayıp uygular. Çocukların hazırbulunmuşluk düzeyini göz önünde bulundurarak hangi etkinliği uygulayacağını belirler. Program içeriğine uygun materyal geliştirme becerisine sahiptir. İhtiyaç halinde aile katılımından faydalanır. Gerektiği takdirde veli, diğer öğretmenler ve görev aldığı kurum ile iş birliğine açıktır. Belirli periyotlar halinde meslektaşları ile tecrübe

²¹ Oruç, *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*, 177.

²² Ahmet Koç, "Okul Öncesi Dönemde Ailede Din Eğitimi", *Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010), 5.

²³ Tavukçuoğlu, "Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi", 59.

²⁴ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, "Kur'an Kursları Öğretim Programları" (11 Kasım 2021).

²⁵ Süleyman Akyürek, "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/18 (2005), 183.

²⁶ Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, 218.

paylaşımında bulunur. Çocukların bireysel farklılıklarını dikkate alarak onların aktif öğrenmelerini destekler.²⁷

Burada ifade edilen yeterliklere göre 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin bu dönem çocukları için yapacağı din eğitiminin sağlıklı olması, çocukların gelişim dönemlerine göre özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini, kişilik yapılarını, farklı gelişim evrelerindeki ihtiyaçlarını ve ailelerinin sosyo-ekonomik özelliklerini bilmesi ile mümkün olabilir. Ancak bu durumda öğretmenler çocukların özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun olabilecek bilgileri, eğitim-öğretim etkinliklerini, yöntem ve teknikleri belirleyebilirler.²⁸ Buna göre birinci bölümde de ifade edildiği üzere okul öncesi öğretmenlerden sahip olmaları beklenen öğrenci gelişimine uygun eğitim, sınıf yönetimi, etkili iletişim ve aile katılımını sağlama şeklindeki yeterliklere 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin de sahip olmaları gerektiği söylenebilir. Bununla birlikte diğer okul öncesi eğitim kurumlarından farklı olarak 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında din öğretimi yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, kurslarda görev yapan öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuklarının gelişim dönemlerine ait özellikleri ve buna uygun eğitim etkinliklerini bilmenin yanı sıra bu döneme uygun din eğitimi verme konusunda da yeterli donanıma ve mesleki yeterliğe sahip olmaları beklenmektedir.²⁹ Bu yönüyle 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisinin okul öncesi öğretmeninden daha ileri düzeyde ve daha farklı yeterlikleri taşıması gerektiği söylenebilir. Bu yeterliklerin birinci bölümde ifade edildiği şekliyle din öğretimi yöntemlerini uygulama ile materyal geliştirme ve kullanma şeklinde kavramsallaştırılması mümkündür.

Okul öncesi eğitim programına bakıldığında, "bu eğitimin verildiği kurumlara devam eden çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerinin; bilişsel, dil gelişimi, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında gelişimlerinin en üst düzeye ulaşmasının; ilkökula ve yaşama hazır bulunmalarının" hedeflendiği görülmektedir.³⁰ 4-6 yaş grubu Kur'an kursları için hazırlanan öğretim programına bakıldığında, yapılması hedeflenen eğitimin okul öncesi eğitim programı ile temelde benzer özellikler taşısa da çocuğun sağlıklı bir din ve ahlak gelişimini de amaçladığından, bu kurslardaki eğitim ve öğretim, "İslam dininin temel değerlerinin fark edilerek günlük hayatta kullanılması, Allah'ın sevgi temelinde tanıtılması, Peygamber Efendimizin rol model alınması" şeklindeki eğitimleri ve "Kur'an-ı Kerim'in ses ve şekil olarak tanıtılması" biçimindeki öğretimi de kapsamaktadır.³¹ Dolayısıyla bu kurslarda çalışan öğretmenlerin okul öncesi öğretmenlik bilgi ve becerisinden daha fazlasına sahip olması gerektiği, bu yönüyle diğer öğretmenlere göre daha zor bir görevi üstlendikleri görülmektedir.³² Çünkü 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi bir yandan okul öncesi öğretmeni gibi çocukların yaşlarına uygun oyun ve etkinliklerle onların gelişimlerini desteklerken, diğer taraftan bir din eğitimcisi olarak çocuklara, gelişim özelliklerine uygun biçimde dini eğitim ve öğretim sunmaya çalışmaktadır.³³ Ancak öğretmenlerin "dersin etkililiğini ve verimliliğini sağlayacak yöntem ve teknikleri seçme, uygun araç-gereç, materyalleri geliştirme ve kullanma konuları başta olmak üzere; pedagojik

²⁷ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı*, 9.

²⁸ Muhammet Şevki Aydın, *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Bir Paradigma İhtiyacı* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011), 165.

²⁹ Samet Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)* (İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 138.

³⁰ M.E.B. Millî Eğitim Bakanlığı, *Okul Öncesi Eğitim Programı* (Ankara, 2024), 14.

³¹ DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı*, 6.

³² Zülfi Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 6.

³³ Ayşegül Gün, "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği", *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016), 40.

formasyon, çocuk gelişimi ve psikolojisi alanlarında zorluklar yaşadıkları ve bu konulardaki eksikliklerini dile getirdikleri” görülmektedir.³⁴

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi için gerekli olan yeterlikleri ortaya koyacak, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. Okul öncesi dönem çocukları için dini eğitim, resmi olarak DİB'e bağlı 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında verilmektedir. Cumhuriyet dönemi din eğitimi sürecine bakıldığında okul öncesi dönem için yeni olarak nitelendirilebilecek bu eğitim-öğretim faaliyetinin farklı yönleriyle araştırılması önem arz etmektedir. Bu anlamda ilk eğitime başladığı 2012 yılından günümüze kadar 4-6 yaş grubu Kur'an kursları hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Kurslardaki eğitim ve öğretimin farklı yönleriyle değerlendirilmesi,³⁵ uygulanan yöntem ve tekniklerin incelenmesi,³⁶ eğitsel oyun faaliyetlerinin değerlendirilmesi,³⁷ değerler eğitimi uygulamalarının incelenmesi,³⁸ kurs öğreticilerinin drama alanındaki yeterliklerinin belirlenmesi,³⁹ teknolojik yeterliklerinin araştırılması,⁴⁰ pedagojik yeterliklerinin incelenmesi⁴¹ ile bu çalışmaların beraberce analiz edildiği meta-sentez çalışmaları⁴² bu kapsamda sayılabilir.

Bu araştırmalardan bazılarında, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticilerinin eğitim-öğretim sürecini yürütürken “öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma,⁴³ çocukları güdüleme, sınıf yönetimini sağlama, çocuklarla etkili iletişim kurma, Kur'an öğretim yöntemlerini uygulama,⁴⁴ öğretimi planlama, düzenleme ve değerlendirme” gibi pedagojik formasyon konularında yetersizlikler yaşadıkları tespit edilmiştir.⁴⁵ Ayrıca “okul öncesi dönem çocuğunun bilişsel, duyuşsal, psiko-motor ve dini-ahlaki gelişim özelliklerini bilmede eksiklikleri olduğu, çocuğu teorik bilgiye dayalı olarak değil de kendi kişisel deneyimleriyle tanımaya çalıştıkları” ifade edilmektedir.⁴⁶ Araştırmaların kapsamları ve sonuçları incelendiğinde, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterliklerinin farklı boyutlarıyla çalışmalara konu olduğu ancak bütüncül bir yapının ortaya çıkmadığı görülmektedir. Dolayısıyla geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir

³⁴ Münir Ecer-Ahmet Çakmak, “Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları”, *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (2021), 825.

³⁵ Muzaffer Üzümcü-Nuran Çınar, “4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitsel Yeterlikleri ve Görev Yaptıkları Kurslarla İlgili Görüşleri”, *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (2020), 7-51; Aybey, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)”; Ahmet Koç, “Curiosity of Preschool Children (4-6 Years of Age) about Religious and Moral Issues”, *Religions* 14/2 (2023), 1-19.

³⁶ Serkan Şensoy, *4-6 Yaş Kuran Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022); Yüksel, “4-6 Yaş Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)”.

³⁷ Fatma Tuba Şaşa, *Öğretici Görüşlerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretiminde Eğitsel Oyun Uygulamaları* (Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021).

³⁸ Ayşe Sevede Karaca, *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

³⁹ Eken, *4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Kur'an Kursu Öğreticilerinin Drama Alanındaki Yeterliklerinin Belirlenmesi*.

⁴⁰ Yasemin İpek-Ali Öncü, “4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Teknoloji Yeterlilikleri Hakkında Bir Karma Yöntem Araştırması”, *Dini Araştırmalar* 25/62 (2022), 111-148.

⁴¹ Kara, *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri*; Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*; Korkmaz, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma”.

⁴² Münir Ecer, “Velilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları Üzerine Bir Meta-Sentez Çalışması”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/4 (2023), 1078-1093; Ecer-Çakmak, “Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları”.

⁴³ Zeynep Yüksel, “4-6 Yaş Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)”, *Dini Araştırmalar Dergisi* 24/60 (2021), 178.

⁴⁴ Mehmet Korkmaz, “4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (2020), 259.

⁴⁵ Yağcı, *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*, 145.

⁴⁶ Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, 59.

ölçeğin konuya bütüncül bir bakış açısı kazandıracağı ve alandaki boşluğu dolduracağı söylenebilir.

Bu araştırmanın konusu ile yakından ilgili olması bakımından “4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretmenlerinin pedagojik yeterlikleri” üzerine yapılan araştırmaların yöntemleri incelendiğinde bazılarının nitel yöntemle yapıldığı,⁴⁷ bazılarının anket uygulamasıyla gerçekleştirildiği,⁴⁸ bazılarının sadece güvenilirlik analizine tabi tutulduğu,⁴⁹ bazılarının ise nicel bir araştırma için görece küçük bir çalışma grubuyla yürütüldüğü⁵⁰ tespit edilmiştir. Dolayısıyla önemli sayıda araştırmanın konusu olmakla birlikte henüz “4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretici yeterliklerine” dair geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçeğin geliştirilmediği tespit edilmiştir. Özellikle DİB faaliyet raporlarına yansıdığı üzere 4-6 yaş grubu Kur’an kurslarının ve devam eden öğrenci sayılarının her yıl artması beraberinde nicel çalışmalara olan ihtiyacı da arttırmaktadır. Dolayısıyla kısa ve orta vadede bu konudaki araştırma ihtiyacının devam edeceği göz önünde bulundurulduğunda geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçeğin geliştirilmesinin alandaki önemli bir boşluğu dolduracağı söylenebilir.

Bu araştırma kapsamında geliştirilen ölçek, “4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretici yeterlikleri” hakkında güvenilir bilgilerin elde edilmesine, öğretmenlerin güçlü ve zayıf yönlerini fark etmelerinin sağlanmasına, DİB tarafından öğretmenler için belirlenmiş olan yeterliklerin geliştirilmesine, 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretmenlerinin önemli kısmının meslek öncesi eğitimlerini aldıkları İlahiyat Fakülteleri’ndeki öğretim programlarının gözden geçirilmesine, DİB’in düzenlediği hizmet içi eğitimlerin içeriklerinin düzenlenmesine, 4-6 yaş grubu Kur’an kursunda görev almanın bir ön şartı olarak kabul edilen -farklı kurumların düzenlediği- sertifika programlarının yeniden şekillendirilmesine, böylelikle hizmet öncesi ve hizmet içi öğretim programlarının daha işlevsel olmasına, ayrıca bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların çalışmalarını geçerli ve güvenilir bir ölçekle gerçekleştirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu araştırma 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretici yeterliklerini konu edinen bir ölçek geliştirme çalışmasıdır. Yeterlik belirleme ve değerlendirmede ölçek geliştirme çalışmalarının kritik önemi vardır. Yeterlik belirleme kapsamında, ölçek geliştirme sürecinin kuramsal ve uygulama boyutları bulunmaktadır. Kuramsal boyutta ölçeğin konusu hakkında literatürdeki bilgi birikiminden istifade edilir, uygulama boyutunda ise bu bilgilerin yeterli örneklem üzerinde test edilmesi söz konusudur. Bu bakımdan ölçek geliştirme çalışmaları, yeterlik saptama ve geliştirme sürecine önemli katkılar sağlamış olmaktadır. Ayrıca ölçek geliştirme çalışmalarının yeterlik değerlendirmede de kayda değer işlevleri vardır. Çünkü ölçek geliştirme çalışmaları neticesinde geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış performans ölçütleri elde edilmiş olur. Ölçek geliştirme sürecinde izlenecek adımlar, literatürün taranması, iş planı yapılması, uzman görüşlerinin alınması, ilgili mesleği icra edenlerin görüşlerinin alınması, geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması şeklinde sıralanabilir.⁵¹

⁴⁷ Kara, *Okul Öncesi Dönemi (4-6 Yaş Grubu) Çocukların Din Eğitiminde Görev Alan Eğitimcilerin/Din Görevlilerinin Pedagojik Yeterlilikleri*.

⁴⁸ Korkmaz, “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma”.

⁴⁹ Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*.

⁵⁰ Yüksel, “4-6 Yaş Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)”.

⁵¹ Mehmet Korkmaz, “Yaygın Din Öğretiminde Yeterlik Ölçeği Geliştirme Süreci: Kur’an Kursu Öğreticileri Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Ölçeği Örneği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/28 (2010), 242-243.

2.1. Ölçek Geliştirme Süreci

Bu araştırmada ölçek çalışması altı aşamalı bir süreçle yürütülmüştür:

1. Literatür taraması. İlk aşamada literatür taraması ile çalışmaya başlanmış, okul öncesi öğretmenleri ve 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenleri hakkında yapılmış araştırmalar ve uygulanmış anketler incelenmiştir. Literatür taramasının ardından araştırma konusu olan "4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterlikleri" hakkında geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca literatür taraması ölçek maddelerinin oluşturulma sürecinde de araştırmacıya önemli bir katkı sağlayarak yol gösterici bir rol üstlenmiştir.

2. Madde havuzu oluşturulması. İkinci aşamada, araştırmacı tarafından 52 sorudan oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunun oluşturulması sürecinde kavramsal çerçeve bölümünde haklarında bilgi verilen çalışmalardan, MEB tarafından yayınlanan okul öncesi öğretmeni özel alan yeterliklerinden, DİB 4-6 yaş grubu Kur'an kursları öğretim programında açıklanan yeterliklerden ve 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterlikleri hakkında yapılmış olan nicel ve nitel araştırmalardan istifade edilmiştir.

3. Kapsam geçerliğinin tespit edilmesi. Üçüncü aşamada taslak ölçeğin kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla ölçek geliştirme konusunda uzman eğitim bilimcilerinin, okul öncesi dönem çocukların din eğitimi konusunda uzman akademisyenlerin ve DİB uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Çünkü taslak ölçeğin kapsam geçerliğini belirlemenin yöntemlerinden biri de uzman görüşü alınmasıdır.⁵² Bu kapsamda taslak form için altı uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanlardan üçü bir maddenin çıkarılmasını önermişler ve ilgili madde taslak formdan çıkarılmıştır. Farklı uzmanlar 16 maddede anlatım bozukluğu olan ifadelerin ve kullanılan bazı göstergelerin düzeltilmesini önermişler ve ilgili maddeler düzeltilmiştir. Buna bağlı olarak her bir madde için derecelendirme yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre her maddenin kapsam geçerlik oranı hesaplanmıştır. Oranların hesaplanmasında Lawshe'in geliştirdiği kapsam geçerlik oranları ve indeksinden yararlanılmıştır.⁵³ Lawshe tekniğine göre altı uzmandan görüş alındığı için kapsam geçerlik ölçütü minimum 0,99 olarak belirlenmiş, kapsam geçerlik oranının bu değer altında olduğu tespit edilen -üç uzmanın çıkarılmasını önerdiği- bir madde çıkarılmıştır. Uzmanların çıkarılmasını önerdikleri bu maddenin taslak formdan çıkarılmasıyla kapsam geçerlik oranı +1 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca uzmanlar "4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterliklerinin" daha kapsamlı ortaya konulması amacıyla farklı boyutların da ölçeğe dahil edilmesini önermişlerdir. Bu bağlamda taslak forma 11 madde daha eklenmiştir. Taslak formun son hali ile Çorum il merkezinde çalışan 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenleri içinden gönüllü olan 24 katılımcıya ön uygulama yapılmıştır. Bu uygulamanın neticesinde katılımcılar maddeleri zorlanmadan anlayarak okuyabildiklerini ve ortalama olarak 7-10 dakika aralığında formu cevaplayabildiklerini ifade etmişlerdir. Böylece taslak form içinde ifade bozukluğu ve anlatım zorluğu olan bir madde olmadığı tespit edilerek 62 maddeli aday ölçek formu elde edilmiştir.

4. Aday ölçek formun deneme uygulamalarının yapılması. Dördüncü aşama ölçeğin uygulanma sürecidir. Bu aşamada üniversiteden etik izin ve DİB'den yasal izinlerin alınmasının ardından birinci deneme ve ikinci deneme uygulamaları farklı çalışma gruplarıyla ve Türkiye'nin tüm bölgelerinde yürütülmüştür. Ölçeğin deneme uygulamaları nicel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın her iki uygulaması da 2023-2024 eğitim-öğretim yılında

⁵² Halil Yurdugül, "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması", *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, ed. Hüseyin Kıran (Ankara: Tübitak Yayınları, 2005), 1.

⁵³ Charles H. Lawshe, "A Quantitative Approach To Content Validity", *Personnel Psychology* 28/4 (1975), 567.

gerçekleştirilmiştir. Birinci deneme uygulaması güz döneminde sadece çevrim içi yöntemle, ikinci deneme uygulaması ise bahar döneminde hem çevrimiçi yöntem hem de basılı formlar aracılığıyla yürütülmüştür.

5. Yapı geçerliğinin tespit edilmesi. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için AFA ve DFA yapılmıştır. AFA birinci çalışma grubundan elde edilen verilere uygulanmış, DFA ise öncekinden farklı ikinci bir çalışma grubundan elde edilen verilere uygulanmıştır. Çünkü ölçek geliştirmede iyi modeli ortaya çıkarmanın yollarından biri de farklı örneklem gruplarından elde edilen verilerle yapılan analizler sayesinde mümkün olmaktadır.⁵⁴ AFA için “SPSS 26” programı, DFA için “AMOS 22” programı tercih edilmiştir. Faktör analizi yapılırken katılımcılardan alınan verilerin örneklem yeterliliğini ortaya çıkarmak amacıyla “Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett testleri” yapılmıştır. Faktörlerin ortaya çıkarılmasında “özdeğer istatistiği ve yamaç grafiği” incelenmiş, “toplam varyansın her bir faktör tarafından açıklanan yüzdesi” belirlenmiş, “döndürülmüş bileşen matrisine” bakılmıştır. Rotasyon aşamasında “Promax eğik döndürme tekniği” tercih edilmiştir. Faktör sayısı belirlenirken “özdeğerin 1’den büyük olması, açıklanan varyans oranı ve yamaç grafiği” göz önünde bulundurularak karar verilmiştir.

6. Güvenirliğin tespit edilmesi. Ölçeğin güvenirliliğini tespit etmek için katılımcılardan elde edilen verilerin iç tutarlılığını gösteren “Cronbach’s Alfa değeri” incelenmiş, ölçek maddelerinin ayırt ediciliğini ortaya çıkarmak için “madde toplam korelasyonuna” bakılmıştır. Ayrıca faktörler arasındaki ilişkiyi belirlemek için de “Pearson korelasyonu katsayısı” analizi yapılmıştır.

Altı aşamalı olarak yürütülen madde oluşturma, veri toplama ve analiz süreçlerinin ardından “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretici Yeterlik Ölçeği (KÖYÖ)” elde edilebilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye genelindeki 4-6 yaş Kur’an kurslarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında küme örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Küme örnekleme evrendeki tüm kümelerin eşit seçilme şansına sahip oldukları ve birimler arası mesafenin olduğu durumlarda tercih edilen bir yöntem olup,⁵⁵ küme sayısı arttıkça temsil durumu da artmaktadır.⁵⁶ Çalışma grubu oluşturulurken Türkiye’nin her bölgesinden katılımcı olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca bölgelerin de kendi içinde sosyo-ekonomik özellikleri bakımından iller bazında farklı dağılımlar sergilediği göz önünde bulundurularak uygulamanın yapılacağı iller tercih edilirken İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) dikkate alınmıştır.⁵⁷ Buna göre araştırmaya, farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip 12 bölgedeki (Düzy I)⁵⁸ 25 farklı ilden 4-6 yaş grubunda görev yapan Kur’an kursu öğretmenleri katılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında İBBS’nin tercih edilme sebebi; bu çalışma her ne kadar konusu ve amacı itibarıyla ölçek oluşturma dışında katılımcıların yeterlik algılarını ortaya koyan ve açıklayan bir araştırma olmasa da elde edilen verilerden oluşturulan

⁵⁴ Duygu Güngör, “Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu”, *Türk Psikoloji Yazıları* 19/38 (2016), 108.

⁵⁵ H. S. Konijn, *Statistical Theory of Sample Survey Design and Analysis* (Amsterdam, London: North-Holland Publishing Company, 1973), 279.

⁵⁶ John W. Best, *Research in Education* (New Jersey: Prentice-Hall, 1970), 270.

⁵⁷ İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması, Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmada ve planlı bölgesel kalkınma çalışmalarında hedef bölgelerin belirlenmesinde, politika ve uygulamalarda yön verici olarak kullanılmak amacıyla 28.08.2002 tarih ve 2002/4720 sayılı kararname ile yürürlüğe girmiştir. İBBS Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı (İBBSK), *Resmî Gazete* 24884 (22 Eylül 2002), Karar No. 2002/4720.

⁵⁸ İBBS’de Türkiye üç düzeye ayrılmıştır. Buna göre ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak üç düzeyde tasnif edilmiştir. Düzey III iller bazındadır, Düzey II 26 bölgeden oluşmaktadır. Düzey I ise 12 bölgeden meydana gelmektedir. Bu araştırmada Düzey I tercih edilmiştir.

ölçeğin ülkenin tüm bölgelerinde uygulanabilirliğini güçlendirmek, katılımcı profilini zenginleştirmek ve maksimum çeşitliliği sağlamaktır. Buna göre bölgeler bazında araştırmanın uygulandığı iller şu şekildedir: İstanbul, Batı Marmara (Balıkesir), Ege (İzmir ve Manisa), Doğu Marmara (Bursa ve Eskişehir), Batı Anadolu (Ankara ve Konya), Akdeniz (Adana, Mersin, Kahramanmaraş ve Osmaniye), Orta Anadolu (Kırşehir ve Sivas), Batı Karadeniz (Çorum ve Karabük), Doğu Karadeniz (Artvin, Rize ve Trabzon), Kuzeydoğu Anadolu (Bayburt), Ortadoğu Anadolu (Bitlis ve Van), Güneydoğu Anadolu (Diyarbakır, Siirt ve Şanlıurfa). 12 bölgeyi temsilen iller belirlenirken basit seçkisiz örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma grubunun illere göre dağılımına bakıldığında araştırmanın 25 ayrı ilde yapıldığı ve tüm bölgelerden katılım sağlandığı görülmektedir.

Araştırmada kullanılan madde sayısı 62 olduğundan birinci uygulamada çalışma grubu, madde sayısının on katından biraz fazlaca olan 627 katılımcıdan oluşmuş; ikinci uygulamada ise çalışma grubu, analizler sonucu elde edilen 43 madde sayısının yine on katından biraz fazlaca olan 453 sayısınca farklı bir katılımcı grubundan oluşmuştur. Çünkü ölçek geliştirme çalışmaları yürütülürken katılımcı sayısının “aday ölçek formundaki madde sayısının 5-10 katı aralığında olması” tavsiye edilmektedir.⁵⁹ Buna göre aday ölçek formun iki uygulaması için çalışma grubu toplam 1080 katılımcıdan oluşmuştur. AFA ve DFA için verilerin elde edildiği öğretmenlerin çalıştığı yaş, medeni durum, resmi statü, 4-6 yaş grubundaki hizmet yılı, çalıştığı öğrenci grubu, en son mezun oldukları eğitim kurumu, sertifika programına katılma ve hizmet içi eğitime katılma durumları bakımından dağılımları Tablo 1’de verilmiştir:

⁵⁹ Melek Gülşah Şahin-Nagihan Boztunç Öztürk, “Eğitim Alanında Ölçek Geliştirme Süreci: Bir İçerik Analizi Çalışması”, *Kastamonu Eğitim Dergisi* 26/1 (2018), 197.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Demografik Özellikler	AFA		DFA		
	N	%	N	%	
Yaş	18-25 yaş arası	13	2,1	6	1,3
	26-35 yaş arası	295	47,0	218	48,2
	36-45 yaş arası	277	44,2	194	42,8
	46 yaş ve üstü	42	6,7	35	7,7
Medeni durum	Evli	143	22,8	104	23,0
	Bekar	484	77,2	349	77,0
Resmi statü	Kadrolu	443	70,7	305	67,3
	Sözleşmeli	37	5,9	10	2,2
	Geçici öğretici	147	23,4	138	30,5
4-6 yaş grubundaki hizmet yılı	1-3 yıl	321	51,2	222	49,1
	4-6 yıl	210	33,5	165	36,4
	7-9 yıl	67	10,7	45	9,9
	10 yıl ve üstü	29	4,6	21	4,6
Çalıştığınız öğrencilerin yaş grubu	Sadece 4 yaş	49	7,8	39	8,6
	Sadece 5 yaş	60	9,6	40	8,8
	Sadece 6 yaş	20	3,2	17	3,8
	4-6 yaş	498	79,4	357	78,8
Öğrenim durumu	İmam hatip lisesi	17	2,7	14	3,1
	İlahiyat ön lisans	148	23,6	133	29,4
	İLİTAM	199	31,7	136	30,0
	İlahiyat Fakültesi (Örgün)	206	32,9	136	30,0
	Diğer Fakülteler	20	3,2	14	3,1
	Lisansüstü	37	5,9	20	4,4
Çocuk gelişimi ve eğitimi sertifikası alma durumu	Çocuk Gelişimi Bölümü	147	23,4	108	23,8
	Halk Eğitim Merkezi	306	48,8	214	47,2
	Uzaktan Eğitim	124	19,8	97	21,5
	Diğer	50	8,0	34	7,5
4-6 yaş grubu eğitimine yönelik hizmet içi eğitime katılma durumu	Evet, katıldım.	389	62,0	277	61,1
	Hayır, katılmadım.	238	38,0	176	38,9
	TOPLAM	627	%100	453	%100

Ölçeğin beklenen etkiyi yakalaması ve gelecek araştırmalarda sorunsuz kullanımının sağlanması için ölçek geliştirme sürecinde deneme uygulaması yapılırken örneklemin hedef kitleyi temsil etmesi oldukça önemlidir. Bu araştırmaya katılan çalışma grubunun özelliklerine bakıldığında, araştırmanın “4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğretmenlerinin yeterlik” durumlarını ortaya koyabilecek bir katılımcı grubuyla yürütüldüğü görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde hem AFA hem de DFA sürecinde bulunan katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşları bakımından 26-45 yaş aralığında, medeni durumları bakımından evli, resmi statü bakımından kadrolu oldukları, sadece 4 yaş veya 5 yaş öğrencilerle çalışanlar olmakla birlikte büyük çoğunluğunun 4-6 yaş grubu öğrencilerle çalıştıkları, eğitim durumları bakımından İmam hatip lisesi mezunu katılımcı sayısının oldukça sınırlı olduğu ve büyük çoğunluğunun örgün veya lisans tamamlama şeklinde İlahiyat fakültesi mezunu oldukları, yarıya yakınının halk eğitim merkezlerinden, kalan kısmının ise eğitim fakültelerinin çocuk gelişimi bölümünden ya da uzaktan eğitim aracılığıyla çocuk gelişimi

sertifikası aldıkları ve büyük çoğunluğunun DİB'in 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenleri için düzenlediği hizmet içi eğitimlere katıldıkları görülmektedir.

Tablo 1'deki verilere bakıldığında araştırmanın AFA sürecinde katılımcıların farklı demografik özelliklere sahip oldukları ve maksimum çeşitlilik gösterdikleri tespit edilmiştir. Araştırmanın birinci uygulamasında elde edilen sonucun farklı bir örneklem üzerinde de uyumlu olup olmadığını ortaya koymak için yapılan DFA sürecinde ise benzeşik örnekleme yöntemi tercih edilerek aynı bölgelerdeki farklı illerde araştırma süreci devam ettirilmiştir. DFA için verilerin elde edildiği katılımcıların da birinci grupta olduğu gibi maksimum çeşitlilik gösterdikleri tespit edilmiştir. Sonuç itibarıyla, araştırma sürecinde maksimum çeşitliliğin yakalanabilmesi amacıyla çalışmanın hem farklı bölgelerde yürütüldüğü hem de örneklem grubunun farklı demografik özelliklere sahip gruplardan oluşmasına özen gösterildiği söylenebilir.

2.3. Ölçeğin Derecelendirme Sistemi

Katılımcılara "4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterliklerini" ortaya koyacak maddeler sunulmuş, bu maddeleri benimseme düzeylerini 5'li Likert tipi derecelendirme içinden seçerek belirlemeleri istenmiştir. Örneğin "*Öğrencilerimin dini konulardaki sorularını gelişim seviyelerine uygun şekilde cevaplayabilirim*", ifadesi için "Hiç yapamam" (1), "Yapamam" (2), "Biraz yapabilirim" (3), "Yapabilirim" (4), "Rahatlıkla yapabilirim" (5) seçenekleri sunulmuştur. Ölçekte ters biçimde kodlanmış altı madde bulunmaktadır. Gelecek araştırmalarda analiz öncesinde bu maddelerin puanlarının dönüştürülmesi gerekmektedir. 36 olumlu, 6 olumsuz maddeden oluşan bu ölçekten elde edilecek en düşük puan 42 ve en yüksek puan 210'dur. Dolayısıyla ölçekten 42 puan alınmasının 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterliklerinin "*Hiç yapamam*" düzeyine; 210 puan alınmasının ise "*Rahatlıkla yapabilirim*" düzeyine karşılık geldiği söylenebilir. Ancak analiz yapılırken ölçeğin çok boyutlu yapısı dikkate alınarak faktörlerin kendi içinde değerlendirilmesi önerilir.

3. Bulgular

Bu bölümde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizine dair teknik ayrıntılar ile analiz neticesinde elde edilen bulgular sunulmuştur.

3.1. Geçerlik Analizi

Geçerlik analizinde ilk adım, AFA için katılımcılardan alınan verilerin örneklem yeterliliğini ortaya çıkarmak amacıyla "Bartlett Küresellik Testi" ve "KMO Örneklem Yeterlik Testinin" uygulanmasıdır. Literatürde "KMO Örneklem Yeterlik Testi neticesinde ulaşılan değerler 0,80 ve yukarısında ise mükemmel; 0,70-0,80 arasında ise iyi; 0,60-0,70 arasında ise orta; 0,50-0,60 arasında ise kötü; 0,50'den aşağıda ise kabul edilemez" şeklinde değerlendirilmektedir.⁶⁰ Araştırmanın birinci uygulamasında katılımcılardan alınan veriler için yapılan KMO testinde değer 0,96 olarak tespit edilmiş; Bartlett testinde ise X^2 değerinin anlamlı olduğu görülmüştür [$X^2= 16486,60$; $p=0,000$]. Analiz neticesinde ulaşılan bu değerler AFA için verilerin elde edildiği örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için "mükemmel düzeyde" olduğunu göstermektedir.

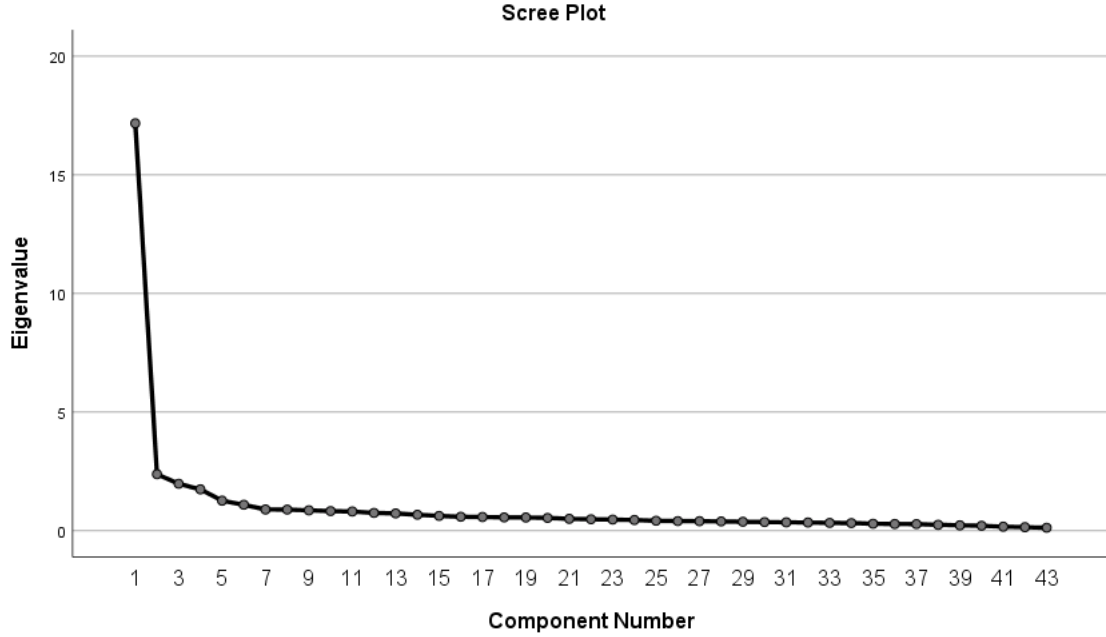
3.1.1. Açıklayıcı Faktör Analizi

Örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygun olduğunun saptanmasının ardından veriler için "temel bileşenler analizi tekniği" uygulanmıştır. Literatürde temel bileşenler analizi "bir değişken azaltma ve anlamlı kavramsal yapılara ulaşmayı amaçlayan, uygulamada en sık ve yaygın olarak

⁶⁰ Beril Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2018), 80.

kullanılan, okunması kolay bir istatistiksel teknik” olarak tanımlanmaktadır.⁶¹ Ölçeğin faktör sayısını öğrenmek için “yamaç grafiğine” bakılmış, “öz değerler” ve “açıklanan varyans oranları” incelenmiştir. Şekil 1’deki yamaç grafiği incelendiğinde eğimin birinci noktanın hemen ardından keskin bir düşüş sergilediği ve altıncı noktadan itibaren yatay bir seyirde devam ettiği, nokta aralıklarına bakıldığında ise özdeğeri 1’den büyük altı faktörün olduğu ve netice itibarıyla geçerli faktör sayısının altı olarak sonuçlandığı görülmektedir.⁶² Yamaç grafiği Şekil 1’de verilmiştir:

Şekil 1. Kur’an Kursu (4-6 Yaş) Öğretici Yeterlikleri Ölçeğine Ait Yamaç Grafiği

Yamaç grafiğindeki seyrin görülmesini takiben faktör yük değerlerini saptamak adına “Açıklanan Toplam Varyans” tablosuna bakılmış ve ölçek maddelerinin birden çok boyuta dağılım göstermesi sebebiyle rotasyon işleminin yapılması yoluna gidilmiştir. Bu amaçla eğik döndürme (promax rotation) tekniği seçilmiştir. Promax eğik döndürme tekniğinin seçilme sebebi, “görelilik olarak gelecekte daha kullanılabilir olması”⁶³ göz önünde bulundurulmuştur. Faktör yükleri, özdeğerler, açıklanan varyans ve toplam varyans yüzdeleri Tablo 2’de sunulmuştur:

⁶¹ Şener Büyükoztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020), 135.

⁶² Duygu Koçak vd., “Faktör Sayısının Belirlenmesinde MAP Testi, Paralel Analiz, K1 ve Yamaç Birikinti Grafiği Yöntemlerinin Karşılaştırılması”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13/1 (2016), 345.

⁶³ Şener Büyükoztürk, “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 32/32 (2002), 477.

Tablo 2. Açıklanan Toplam Varyans Tablosu (Total Variance Explained)

Başlangıç Özdeğer	Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı			Rotasyon Sonrası Dağılım	Başlangıç Özdeğer	Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı	Rotasyon Sonrası Dağılım
	Varyans	Birikimli	Toplam				
Toplam							
1	17,169	39,928	39,928	17,169	39,928	39,928	13,178
2	2,380	5,534	45,462	2,380	5,534	45,462	13,800
3	1,975	4,592	50,054	1,975	4,592	50,054	11,088
4	1,742	4,051	54,105	1,742	4,051	54,105	11,786
5	1,264	2,940	57,046	1,264	2,940	57,046	4,087
6	1,090	2,534	59,580	1,090	2,534	59,580	6,658
7	0,892	2,074	61,653				
8	0,887	2,062	63,715				
9	0,856	1,990	65,706				
10	0,825	1,920	67,625				
11	0,808	1,879	69,504				
12	0,747	1,738	71,242				
13	0,725	1,687	72,929				
14	0,668	1,554	74,483				
15	0,622	1,447	75,930				
16	0,585	1,362	77,291				
17	0,574	1,335	78,626				
18	0,558	1,297	79,923				
19	0,555	1,290	81,213				
20	0,536	1,245	82,458				
21	0,499	1,160	83,619				
22	0,481	1,120	84,738				
23	0,468	1,088	85,826				
24	0,448	1,042	86,869				
25	0,418	0,972	87,841				
26	0,403	0,937	88,778				
27	0,398	0,926	89,704				
28	0,388	0,902	90,606				
29	0,374	0,870	91,476				
30	0,363	0,844	92,320				
31	0,351	0,816	93,136				
32	0,342	0,796	93,932				
33	0,327	0,759	94,692				
34	0,321	0,746	95,438				
35	0,293	0,681	96,118				
36	0,281	0,654	96,772				
37	0,275	0,640	97,412				
38	0,246	0,571	97,983				
39	0,224	0,522	98,505				
40	0,207	0,481	98,986				
41	0,167	0,389	99,375				
42	0,146	0,340	99,715				
43	0,123	0,285	100,000				

Birinci ana uygulamada ulaşılan verilerle yapılan AFA neticesinde “yük değeri 0,30’dan düşük olan, değeri negatif olan ve değişik faktörlerde aynı anda değer alan” 19 madde olduğu görüldüğünden bu maddeler ikinci uygulama öncesi analiz dışı bırakılmıştır. İkinci uygulamasının ardından yapılan DFA neticesinde ise “yük değeri 0,30’dan düşük olan ve negatif değeri alan” herhangi bir madde olmamakla birlikte “iki ayrı faktörde ilişki düzey aralığı 0,10’nın altında kalan” bir madde olduğu tespit edilmiş ve bu madde de ölçek dışı bırakılmıştır. AFA sürecinde yinelenen döndürme işlemlerinin ardından 43 maddenin özdeğeri 1’in üstünde olan altı faktöre dağıldığı,

ölçeği oluşturan bu altı faktörün ölçeğin toplam varyansının %59,58'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçeğin çok boyutlu olmasında karar verilirken hem “birinci faktörün açıkladığı varyansın toplam varyansa oranının %50’yi geçmemiş olması”⁶⁴ hem de “faktörlerin her birinin birer boyut olarak ölçekte var olmasının ölçeğin teorik yapısına daha uygun olması” dikkate alınmıştır. Zira literatürde okul öncesi öğretmenlerin yeterlikleri, 4-6 yaş Kur’an kursu öğreticilerinin yeterlikleri, okul öncesi dönem çocuklarının öğretimi ve din eğitimi alma durumları incelendiğinde konunun çok boyutlu olduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, öğretmenlik meslek bilgisi, alan bilgisi, din öğretimi yöntem ve teknikleri bilgisi, din öğretiminde materyal geliştirme ve kullanma, sınıf yönetimi ve iletişim şeklinde ifade edilebilir. Bu araştırmada ölçeğin yapı geçerliliğinin ortaya konulması amacıyla uygulanan AFA sonuçlarına göre birden çok boyutun oluşması anlamlıdır. Çünkü tek boyutlu bir yapının tercih edildiği bir ölçek olması durumunda 4-6 yaş Kur’an kursu öğreticilerinin yeterliklerinin hangi yönünün yüksek düzeyde hangi yönünün düşük düzeyde değerlendirildiği ortaya konulamayacaktır.

Analizlerde ortaya çıkan varyansın toplam varyansın 2/3'lük oranına denk geldiği noktadaki faktör sayısı önemli görülerek, bu faktörlere teorik olarak isim verilmesinde ve faktörler arasında ilişki kurulmasında zorluk bulunmuyorsa tek boyutlu ve çok boyutlu faktör arasında tercihi yapılırken çok faktörlü yapının tercih edilmesi önerilmektedir.⁶⁵ Ayrıca faktörlerin varyansa yaptığı katkı hakkında “varyansın yüzdesi her bir faktörün toplam varyansa ne kadar katkıda bulunduğunu ortaya koyar ve açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması ideal olarak kabul edilir. Ayrıca varyans oranlarının yüksek çıkması ise ölçeğin faktör yapısının da güçlü olduğunu gösterir” şeklinde konu açıklanmaktadır.⁶⁶ AFA sonucunda açıklanan varyansın %59,58 şeklinde tespit edilmesi faktör yapısının gücünü ortaya koymaktadır. Tüm bunlar dikkate alındığında çoklu faktör yapısının “4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)” için uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

Faktör analizinde incelenen “Döndürülmüş Bileşenler Matrisine” ait değerler ölçeğin 6 faktörden meydana gelen geçerli bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. “Döndürülmüş Bileşenler Matrisine” ait değerler Tablo 3’te verilmiştir.

⁶⁴ M. Murat Yaşlıoğlu, “Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması”, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (2017), 77.

⁶⁵ Büyüköztürk, “Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı”, 479.

⁶⁶ Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014), 45.

Tablo 3. Bileşenler Matrisi (Component Matrix)

Madde no	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
1	0,755					
2	0,747					
3	0,741					
4	0,725					
5	0,715					
6	0,674					
7	0,611					
8	0,609					
9	0,565					
10	0,546					
11*	0,462					
12		0,958				
13		0,788				
14		0,784				
15		0,773				
16		0,708				
17		0,699				
18		0,631				
19		0,592				
20		0,519				
21		0,485				
22			0,893			
23			0,866			
24			0,826			
25			0,821			
26			0,696			
27			0,673			
28				0,783		
29				0,709		
30				0,674		
31				0,640		
32				0,607		
33				0,470		
34				0,413		
35					0,736	
36					0,694	
37					0,686	
38					0,651	
39					0,622	
40					0,528	
41						0,781
42						0,559
43						0,498

"Ekstraksiyon Yöntemi: Temel Bileşen Analizi."

"Döndürme Metodu: Kaiser Normalizasyonu ile Promax."

"a. Döndürme 6 yinelemede birleşti."

*Bu madde DFA sonucuna göre ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçek toplamda 43 maddeden oluşmakta olup, bu maddelerin 37'si olumlu, 6'sı olumsuz madde olarak yazılmıştır. İlerideki araştırmalarda analiz öncesinde ters kodlanan maddelerin (Tablo 3'teki 35, 36, 37, 38, 39, 40. maddeler) puanlarının dönüştürülmesi gerekmektedir. Yapılan faktör analizinin ardından;

"birinci faktörün 11 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,75 ile 0,46 arasında değiştiği, ikinci faktörün 10 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,95 ile 0,48 arasında değiştiği, üçüncü

faktörün 6 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,89 ile 0,57 arasında değiştiği, dördüncü faktörün 7 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,78 ile 0,41 arasında değiştiği, beşinci faktörün 6 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,73 ile 0,52 arasında değiştiği, altıncı faktörün 3 maddeden oluştuğu ve yük değerlerinin 0,78 ile 0,49 arasında değiştiği” tespit edilmiştir.

Maddelerin içeriklerine bakılarak ve çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde ifade edilen teorik zemine dayanarak birinci faktöre “öğrenci gelişimine uygun eğitim”, ikinci faktöre “din öğretimi yöntemlerini uygulama”, üçüncü faktöre “materyal geliştirme ve kullanma”, dördüncü faktöre “etkili iletişim”, beşinci faktöre “sınıf yönetimi” ve altıncı faktöre “aile katılımını sağlama” isminin verilmesi uygun görülmüştür. Birinci faktör için “öğrenci gelişimine uygun eğitim” şeklindeki isimlendirme, 4-6 yaş grubu Kur’an kursu öğreticisinin bu dönem çocukları için yapacağı din eğitiminin sağlıklı olmasının çocukların gelişim dönemlerine göre özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini, kişilik yapılarını, farklı gelişim evrelerindeki ihtiyaçlarını bilmesine bağlı olması ile ilişkilendirilmiştir.⁶⁷ Çünkü okul öncesi dönem çocuklarına yönelik etkili bir eğitim-öğretim yapılabilmesi için öğretmenlerin farklı yaş ve gelişim dönemindeki öğrencilerin özelliklerini bilmeleri ve öğretme-öğrenme sürecini bu özelliklere uygun olarak düzenlemeleri gerekmektedir.⁶⁸ İkinci faktör için “din öğretimi yöntemlerini uygulama” şeklindeki isimlendirme, okul öncesi dönemde çocuklara sadece doğru dini bilgilerin verilmesinin doğuştan getirdikleri yetenek ve ihtiyacın ortaya çıkarılmasına yardımcı olabileceğinden hareketle,⁶⁹ temel dini kaynaklara dayalı sağlıklı ve doğru bilgilerle ortaya çıkarılan ihtiyacın giderilmesi için henüz somut işlemler döneminde bulunan çocuklara dini bilgilerin özel yöntem ve tekniklerle verilmesi gerektiği ile ilişkilendirilmiştir.⁷⁰

Üçüncü faktör için “materyal geliştirme ve kullanma” şeklindeki isimlendirme, okul öncesi eğitimde büyük öneme sahip olan eğitim materyallerinin bu dönemde henüz soyut kavramları anlama konusunda zorluk çeken çocuklar için öğrenme yolculuğuna büyük katkı sağlayacağı,⁷¹ çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak etkili eğitim materyallerinin ise öğreticilerin bilgisi, beceri ve üretken olmalarına bağlı olması ile ilişkilendirilmiştir.⁷² Dördüncü faktör için “etkili iletişim” şeklindeki isimlendirme, genel anlamda verilen din eğitiminin etkili olabilmesi için çok yönlü nitelikli bir iletişimin gerekli olduğu,⁷³ özelde ise bu dönem çocuklarına yönelik verilen eğitimde, sevgi temeline dayalı olarak geliştirilmiş ve entelektüel zeminden ziyade duyu temeline inşa edilmiş etkili bir iletişimin önemli olması ile ilişkilendirilmiştir.⁷⁴

Beşinci faktör için “sınıf yönetimi” şeklindeki isimlendirme, öğreticilerin eğitim yönetimi becerilerine sahip olması bunun da temel basamağının sınıf yönetimi olması ile ilişkilendirilmiştir. Çünkü öğretmenlerin hem çocukların olumlu davranışlarını desteklemeleri hem uygun olmayan davranışları iyileştirmeleri hem de eğitimin niteliğini arttırmaları açısından sahip olmaları gereken bir beceri de sınıf yönetimidir.⁷⁵ Altıncı faktör için “aile katılımını sağlama” şeklindeki

⁶⁷ Aydın, *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Bir Paradigma İhtiyacı*, 165.

⁶⁸ Nuray Senemoğlu, *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2020), 11.

⁶⁹ Beyza Bilgin, “Okul Öncesi Çağı Çocuğunda Dini Kavramlar”, *Din Öğretimi Dergisi* 8/9 (1986), 25.

⁷⁰ Mustafa Önder, “Türkiye’de Okul Öncesi Eğitiminin Temel Taşı: Prof. Dr. Beyza Bilgin”, *Dini Araştırmalar* 23/58 (2020), 132.

⁷¹ Mehmet Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Kimlik Yayınları, 2017), 87.

⁷² Doğan, *4-6 Yaş Grubu Kur’an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*, 63.

⁷³ M. Zeki Aydın, *Din Öğretiminde Yöntemler* (Ankara: Nobel Yayınları, 2022), 48.

⁷⁴ Cemal Tosun-Fatma Çapcıoğlu, “4-6 Yaş Kur’an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 717.

⁷⁵ Fatma Sadık, “Sınıf Yönetiminde Temel Kavramlar”, *Erken Çocukluk Eğitiminde Sınıf Yönetimi*, ed. Yaşare Aktaş Arnas-Fatma Sadık (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2021), 2.

uygunluk testleri sonuçlarının zenginliği açısından en çok kullanılan yöntem durumundadır.⁷⁹ DFA'da öncelikle normallik değerlerine bakılmış ve verilerin normal dağıldığı görülmüştür. DFA için uygulanan bu ilk analizde bir maddenin (Tablo 3'te gösterilen 11. madde) birden fazla faktörde yakın değer alarak uyumu bozduğu tespit edildiğinden analiz dışı bırakılmıştır. Ardından analiz yenilenmiş ve Şekil 2'deki yol şemasına ulaşılmıştır. Şekil 2'de görüldüğü üzere DFA neticesinde meydana gelen değerlerin tümünün "0,30'dan büyük olduğu ve ölçek dışına çıkarılması gereken bir madde olmadığı" anlaşılmıştır. Analiz raporunda program tarafından bazı modifikasyonların önerildiği tespit edilmiş ve bu modifikasyonlardan teorik olarak da uygun olanlar tercih edilmiştir. Bu modifikasyonlar sayesinde ölçeğin yapısı daha uyumlu hale gelmiştir. Modifikasyon yapılırken uyumu düşüren değişkenler tespit edilmiş, artık değerler arasındaki kovaryansı yüksek olanlar için yeni kovaryanslar bulunmuştur. Zira "model analizi neticesinde uyum indeksleri beklenen sonucu vermediyse, teorik yapıya bağlı kalmak koşulu ile, modelin uyumunu geliştirmek için modifikasyona ihtiyaç duyulabilir, böylece değişkenler arasındaki ilişki daha uyumlu hale getirilebilir."⁸⁰

Bu kapsamda din öğretimi yöntemlerini uygulama ile materyal geliştirme ve kullanma faktörlerindeki Şekil 2'de belirtilen maddeler arasında, programın önerdiği modifikasyonların yapılmasıyla ölçeğin uyum değerlerinde beklenen iyileşme sağlanmıştır. Buna göre öğrencilerin İslam dinine ait değerlerin farkına varmalarını ortaya koyan madde 4 ve toplumsal değerlerin farkına varmalarını ortaya koyan madde 5; Allah'ın sevgi temelli yaklaşıma göre anlatılmasını ortaya koyan madde 3 ile Hz. Peygamber'in (sav) örnek bir şahsiyet olarak tanınmasını ortaya koyan madde 7; eğitim sürecinde bilgisayar/internet destekli öğretim teknolojilerinin kullanılmasını ortaya koyan madde 21 ile eğitim sürecinde müziğin kullanılmasını ortaya koyan madde 24 arasında kurulan ilişkinin teorik bakımdan da uygun olduğu; dolayısıyla uygulanan modifikasyonların yalnızca uyum indekslerinin iyileştirilmesine yönelik işlevinin yanında teorik çerçeveyi de güçlendirdiği söylenebilir. Çünkü "erken çocuklukta peygamber tasavvuru ve din eğitimi" başlıklı araştırmada "dinin bilişsel/kognitif boyutu yerine sevgi boyutu, tecrübe ve yaşamsal boyutu öğretilmeye çalışılmalıdır." denilerek "zihinsel düzeyde peygamber/ler anlatımından daha ziyade çocuklara din eğitimi veren kişilerin sevdiği/örnek aldığı bir rehber olarak peygamber/lere duyulan sevginin ön plana çıkarıldığı ve çocuklar tarafından gözlemlenebileceği kurgular oluşturulmalıdır."⁸¹ şeklindeki ifadelerle sevgi temelli yaklaşım ve örneklik arasında bir bağ kurulmaktadır. Aynı şekilde literatürde hem bilgisayar/internet destekli teknolojilerin kullanımının⁸² hem de müziğin etkin kullanımının⁸³ din öğretiminde öğrencilerin derse yönelik ilgilerini arttırdığı, derse daha fazla katılmalarını sağladığı ve motivasyonlarını olumlu etkilediği ifade edilmektedir. Modifikasyon yapılan maddelerin birbiriyle ilişkili olduğu, yapılan bu iyileştirmeden sonra faktör yapısının ve uyum indekslerinin daha uyumlu hale geldiği görülmüştür.

⁷⁹ Randall E. Schumacker-Susan T. Beyerlein, "Confirmatory Factor Analysis with Different Correlation Types and Estimation Methods", *Structural Equation Modeling* 7/4 (2000), 629-636.

⁸⁰ Mustafa Aytaç-Burcu Öngen, "Doğrulayıcı Faktör Analizi ile Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğinin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi", *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya* 5/1 (2012), 17.

⁸¹ Aslihan Atik, "Erken Çocuklukta Peygamber Tasavvuru ve Din Eğitimi: Fenomenolojik Bir Araştırma", *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021), 276.

⁸² Rıdvan Demir, "Din Öğretiminde Kullanılan Araç Gereç ve Materyaller", *Din Öğretiminde Teknoloji ve Materyal Geliştirme*, ed. Tuğrul Yürük-Rıdvan Demir (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2022), 87-95.

⁸³ Muhammed Babacan, "Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum ve Bilgiyi Hatırlama Düzeyleri Üzerindeki Etkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 17/38 (2019), 126-128.

Modifikasyon neticesinde elde edilen modele ilişkin değerlerin “kabul edilebilir” sınırlarda olduğu tespit edilmiş ve ölçeğin 6 faktörlü yapısı bu analiz sonucunda doğrulanmıştır. DFA neticesinde saptanan uyum indeksleri Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksi Sonuçları

Uyum İndeksi	Mükemmel Düzey	Kabul Edilebilir Düzey	Sonuç	Değer
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/df \leq 2$	$2 \leq \chi^2/sd \leq 3$	2,23	Kabul edilebilir
RMSEA	$0,00 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 \leq RMSEA \leq 0,08$	0,05	Kabul edilebilir
SRMR	$0,00 \leq SRMR \leq 0,05$	$0,05 \leq SRMR \leq 0,10$	0,03	Mükemmel
CFI	$0,95 \leq CFI \leq 1,00$	$0,90 \leq CFI \leq 0,95$	0,91	Kabul edilebilir
IFI	$0,95 \leq IFI \leq 1,00$	$0,90 \leq IFI \leq 0,95$	0,91	Kabul edilebilir
TLI / NNFI	$0,95 \leq TLI \leq 1,00$	$0,90 \leq TLI \leq 0,95$	0,90	Kabul edilebilir
PGFI	$0,95 \leq PGFI \leq 1,00$	$0,50 \leq PGFI \leq 0,95$	0,74	Kabul edilebilir
PNFI	$0,95 \leq PNFI \leq 1,00$	$0,50 \leq PNFI \leq 0,95$	0,79	Kabul edilebilir

Literatür incelendiğinde uyum indekslerinden hangilerinin raporlanacağı hususunda farklı görüşler bulunmaktadır. Brown χ^2 , SRMR, RMR, RMSEA, CFI, TLI (NNFI) indekslerinin raporlanmasını gerektiğini önerirken;⁸⁴ Kline ise RMSEA, χ^2 , CFI ve SRMR indekslerinin raporlanması yeterli olduğunu ifade etmiştir.⁸⁵ Bu çalışmada da her iki öneriye uygun şekilde uyum indekslerinin sonuçları raporlanmıştır. Tablo 4’te görüldüğü üzere, “Ki kare değeri (χ^2)=1789,757”, “Serbestlik Derecesi (sd)=801”, “Anlamlılık değeri (p)=0,00”; “(χ^2/sd)=2,23”, “Tahmin Hatalarının Ortalamasının Karekökü (RMSEA)=0,05”, “Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)=0,03”, “Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)”=0,91, “Fazlalık Uyum İndeksi (IFI)=0,91”, “Turker-Lewis İndeksi veya Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (TLI/NNFI)=0,90”, “Sıkı İyilik Uyum İndeksi (PGFI)=0,74” ve “Sıkı Normlaştırılmış Uyum İndeksi (PNFI)=0,74” şeklindedir. DFA’da ortaya çıkan bu değerler, AFA’da oluşan 6 faktörlü yapının DFA ile doğrulandığını ve ölçeğin yapısının kabul edilebilir düzeyde uyumlu olduğunu göstermektedir. Özellikle DFA’da ilk bakılan değerler olan χ^2 ve serbestlik değeri (1789,757/801=2,23) ile RMSEA=0,05 olması, ölçek yapısını oluşturan faktörlerin iyi uyum gösterdiğinin kanıtı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü literatürde χ^2 değerinin 2 ile 3 arasında olması⁸⁶ ile RMSEA değerinin 0,05 ile 0,08 arasında olması⁸⁷ ölçek yapısının iyi uyum göstermesinin bir kanıtı olarak ifade edilmektedir.

3.2. Güvenirlik Analizi

AFA ve DFA değerlerinde iyi uyum sağladığı tespit edilen 6 faktörlü, 42 maddeden meydana gelen ölçeğin geliştirilme sürecinde bu aşamada güvenirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik analizinde ölçeğin homojen bir yapı gösterip göstermediği, başka bir deyişle ölçeğin iç tutarlığını gösteren “Cronbach’ın Alfa katsayısının” ne düzeyde olduğu incelenmiştir. Ölçeğin tümünün ve altı alt faktörünün “Cronbach’ın Alfa katsayıları ve madde toplam korelasyonları” Tablo 5’te sunulmuştur:

⁸⁴ Timothy A. Brown, *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research* (New York: Guilford Publications, 2015), 70-75.

⁸⁵ Rex B. Kline, *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (New York: Guilford Press, 2011), 204-212.

⁸⁶ Rex B. Kline, *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (New York: Guilford Press, 2005), 317.

⁸⁷ Kline, *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*, 141.

Tablo 5. Faktörlerin Güvenirlik Analizi

Faktör	Madde Sayısı	Cronbach'nın Alfa	Madde Toplam Korelasyonu
Öğrenci Gelişimine Uygun Eğitim	10	0,90	0,72-0,68 arası
Din Öğretimi Yöntemlerini Uygulama	10	0,92	0,79-0,61 arası
Materyal Geliştirme ve Kullanma	6	0,83	0,66-0,55 arası
Etkili İletişim	7	0,89	0,77-0,63 arası
Sınıf Yönetimi	6	0,72	0,53-0,40 arası
Aile Katılımını Sağlama	3	0,77	0,66-0,58 arası
4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ) (Tüm maddeler)	42	0,95	0,75-0,35 arası

Tablo 5'e bakıldığında, Cronbach'nın Alfa güvenilirlik katsayıları "ölçeğin tamamı" için 0,95, "öğrenci gelişimine uygun eğitim" faktörü için 0,90, "din öğretimi yöntemlerini uygulama" faktörü için 0,92, "materyal geliştirme ve kullanma" faktörü için 0,83, "etkili iletişim" faktörü için 0,89, "sınıf yönetimi" faktörü için 0,72 ve "aile katılımını sağlama" faktörü için 0,77 olarak görülmektedir. Bu değerler ölçeği oluşturan maddeler arasında yüksek düzeyde bir iç tutarlılığın var olduğunu ortaya koymaktadır. Zira "sosyal bilimler alanında uygulanacak bir testin güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması, test puanlarının güvenilirliği için yeterli" olduğu kabul edilmektedir.⁸⁸ Ayrıca faktörleri ve ölçeği oluşturan maddelerin kendi aralarında ne düzeyde tutarlılığa sahip olduklarını saptamak için uygulanan güvenilirlik analizinin sonuçları incelendiğinde, madde toplam korelasyonlarının da "0,35-0,79 arasında olması" ölçekteki maddelerin tutarlı olduğunu göstermektedir. Zira literatürde "bir araştırmada madde toplam korelasyonu 0,30'un üzerinde olan maddelerin iç tutarlılığının bir göstergesi" olarak ifade edilmektedir.⁸⁹ Güvenirlik analizinin bu sonuçları ölçeğin tamamının ve altı faktörünün iç tutarlılığa sahip maddeler oluştuğunu, dolayısıyla güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.3. Korelasyon Analizi

Geliştirilme sürecinde faktör yapısı uyumlu ve güvenilirliği yüksek bulunan ölçeğin 6 faktörü arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini saptamak için uygulanan korelasyon analizi değerleri Tablo 6'da sunulmuştur:

⁸⁸ E. Serra Yurtkoru vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2018), 89.

⁸⁹ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 183.

Tablo 6. Faktörler Arasında İlişkiyi Gösteren Korelasyon Analizi

		Öğrenci gelişimine uygun eğitim	Din öğretimi yöntemlerini uygulama	Materyal geliştirme ve kullanma	Etkili iletişim	Sınıf yönetimi	Aile katılımı
Öğrenci gelişimine uygun eğitim	Pearson Korelasyonu	1					
	Anlamlılık						
Din öğretimi yöntemlerini uygulama	Pearson Korelasyonu	,742**	1				
	Anlamlılık	0,00					
Materyal geliştirme ve kullanma	Pearson Korelasyonu	,749**	,752**	1			
	Anlamlılık	0,00	0,00				
Etkili iletişim	Pearson Korelasyonu	,758**	,807**	,722**	1		
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00			
Sınıf yönetimi	Pearson Korelasyonu	,332**	,377**	,369**	,383**	1	
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00	0,00		
Aile katılımı	Pearson Korelasyonu	,636**	,664**	,613**	,662**	,254**	1
	Anlamlılık	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
n		453	453	453	453	453	453

p<0,01

Tablo 6'da sunulan korelasyon değerleri, ölçeği oluşturan tüm faktörler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Literatürde "korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak 0,50'nin altında olması düşük düzeyde, 0,50 ile 0,70 arasında olması orta düzeyde, 0,70'nin üstünde olması ise yüksek düzeyde bir ilişki olduğu" şeklinde kabul edilmektedir.⁹⁰ Analiz sonucunda ilk üç faktör olan öğrenci gelişimine uygun eğitim, din öğretimi yöntemlerini uygulama, materyal geliştirme ve kullanma faktörlerinin kendi aralarında yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip oldukları (sırasıyla $r=0,74$, $r=74$, $r=75$); altıncı faktör olan aile katılımı faktörünün diğer faktörlerle orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu (sırasıyla $r=0,63$, $r=66$, $r=61$, $r=66$); beşinci faktör olan sınıf yönetimi faktörünün diğer faktörlerle düşük düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu (sırasıyla $r=0,33$, $r=37$, $r=36$, $r=38$, $r=25$) tespit edilmiştir. Sınıf yönetimi faktörünün diğer faktörlerle ilişkisinin düşük çıkmasının sebebi, 4-6 yaş grubu çocukların ilk kez örgün/yaygın eğitim ortamına dahil oldukları göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin bu faktördeki yeterliklerinin öğrenci değişkenine görece daha fazla bağlı olduğunu düşünmelerinden kaynaklı olabilir. Korelasyon analizi sonucunda faktörler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin tespit edilmiş olması, bu faktörlerin bir araya gelerek bir ölçeği oluşturmasının uygun olduğu şeklinde okunabilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi için gerekli olan yeterlikleri ortaya koyacak, geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır. 4-6 yaş grubu Kur'an kurslarında uygulanan öğretim programının amaçlarına ulaşması ve bu kurumlarda gerçekleştirilen din eğitiminin etkili olması bu kurslarda görev yapan öğretmenlerin yeterliğiyle doğrudan ilişkilidir.⁹¹ Ayrıca yaygın din eğitimi yapan Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterliğini

⁹⁰ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, 32.

⁹¹ Aydın, *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*, 25.

belirlemek ve daha sonra değerlendirmek, bir anlamda yürütülen din eğitimi faaliyetinin kalitesini de değerlendirmeye imkân sağlayacaktır. Bu bağlamda öğretici yeterliklerini belirlemek, geliştirmek ve değerlendirmek, kurslarda sunulan din eğitimi hizmetinin kalitesini arttırma, öğreticilerin niteliğini yükseltme ve Kur'an kursu öğreticiliği mesleğini geliştirme amaçlarına da hizmet edecektir.⁹²

Yeterlik belirleme ve değerlendirme süreci, çok boyutlu ve pek çok değişkenin etkilediği oldukça karmaşık bir süreç olduğundan, olabildiğince çok veri kaynağından yararlanılması daha sağlıklı sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda bu çalışmadaki ölçeğin geliştirilmesi sürecinde, öncelikle literatür taraması yapılarak konu hakkındaki ihtiyaç analizi çıkarılmaya çalışılmıştır. Kavramsal çerçeve bölümünde de vurgulandığı üzere 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticilerinin yeterlikleri konusu, önemli sayıda araştırmanın konusu, problemi ve önerisi olmakla birlikte henüz geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçeğin geliştirilmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla "4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterlikleri" üzerine geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış bir ölçeğin geliştirilmesinin alandaki önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmüştür.

Daha sonra araştırma konusu okul öncesi dönem çocukları için din eğitimi veren Kur'an kursu öğreticileri olduğu için Millî Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi eğitim programı ile DİB 4-6 yaş Kur'an kursları öğretim programı incelenmiş, programların temel ilkeleri, amaçları, gelişim alanları ve kazanımları karşılaştırılarak kuramsal çerçeve belirlenmeye çalışılmıştır. Kuramsal çerçeveye uygun oluşturulan soru havuzundaki maddeler ile ilgili ölçek geliştirme ve 4-6 yaş grubu din eğitimi konularında uzman akademisyenlerin ve DİB uzmanlarının görüşlerinin alınmasıyla aday ölçek formu hazırlanmıştır. Ardından ölçeğin birinci ve ikinci deneme uygulamaları safhasına geçilmiştir. Ölçeğin deneme uygulamaları Türkiye genelindeki toplam 1080 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğreticisi ile yürütülmüştür. Birinci uygulama 627, ikinci uygulama ise birinci örneklemden farklı bir grup olan 453 katılımcı ile yürütülmüştür. Elde edilen verilere geçerlik, güvenilirlik ve korelasyon analizleri uygulanmıştır. Analizler neticesinde maddelerin iyi uyum sağladığı görülmüştür. 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)'nün psikometrik özellikleri şöyledir:

Araştırmanın birinci uygulamasında katılımcılardan alınan veriler için uygulanan KMO testi sonucunun 0,96 olduğu; Barlett testinde oluşan X^2 değerinin ise anlamlı olduğu görülmüştür [$X^2= 16486,60$; $p=0,000$]. Bu değerler AFA için verilerin elde edildiği örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapmak için "mükemmel düzeyde" olduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin faktör sayısını ortaya koymak için "yamaç grafiği, öz değerler ve açıklanan varyans oranları" incelenmiştir. Yamaç grafiğinde eğimin altıncı noktadan itibaren yatay bir seyirde devam ettiği görülmüştür. Promax eğik döndürme tekniğinin tercih edildiği AFA sürecinde tekrarlanan döndürme işlemlerinin ardından 43 maddenin özdeğeri 1'i aşan altı faktörde toplandığı ve bu altı faktörün ölçeğin toplam varyansının %59,58'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Yapılan faktör analizinin ardından birinci faktörün 11 madde (DFA sonucunda 10 maddeye düşürülmüştür), ikinci faktörün 10 madde, üçüncü faktörün 6 madde, dördüncü faktörün 7 madde, beşinci faktörün 6 madde, altıncı faktörün 3 madde olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin içeriklerine bakılarak birinci faktöre "öğrenci gelişimine uygun eğitim", ikinci faktöre "din eğitimi yöntemlerini uygulama", üçüncü faktöre "materyal geliştirme ve kullanma", dördüncü faktöre

⁹² Mehmet Korkmaz, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009), 17.

“etkili iletişim”, beşinci faktöre “sınıf yönetimi” ve altıncı faktöre “aile katılımını sağlama” isminin verilmesi uygun görülmüştür. AFA sonucunda oluşan faktörlere ait yük değerleri 0,95-0,41 arasında çıkmış, bu da geliştirilen ölçeğin “aralarında yüksek düzeyde ilişki olan maddelerden oluşan yapı geçerliğine sahip bir ölçek olduğu” şeklinde yorumlanmıştır.

DFA sürecinde yapılan ilk analizde bir madde analiz dışı bırakılmıştır. Ardından yenilenen DFA neticesinde meydana gelen tüm değerlerin 0,30'dan büyük olduğu ve ölçek dışına çıkarılması gereken bir madde olmadığı belirlenmiştir. Böylece altı faktörde toplanan 42 maddeli bir ölçek yapısı oluşmuştur. Analiz raporunda program tarafından bazı modifikasyonların önerildiği tespit edilmiş ve bu modifikasyonlardan teorik olarak da uygun olanlar tercih edilmiştir. Bu modifikasyonlar sayesinde ölçeğin yapısı daha uyumlu hale gelmiştir. Modifikasyon neticesinde ulaşılan modele ait değerlerin kabul edilebilir sınırlarda bulunduğu, değerlerin “ $X^2=1789,757$, $sd=801$, $p=0,00$, $X^2/sd=2,23$, $RMSEA=0,05$, $SRMR=0,03$, $CFI=0,91$, $IFI=0,91$, $TLI/NNFI=0,90$, $PGFI=0,74$ ve $PNFI=0,74$ ” şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler, AFA'da oluşan 6 faktörlü yapının DFA neticesinde de “kabul edilebilir düzeyde” uyumlu olduğunu gösteren değerlerdir. Bilhassa DFA'da ilk bakılan değerler olan $X^2=2,23$ ve $RMSEA=0,05$ olması, ölçek yapısını oluşturan faktörlerin iyi uyum gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

AFA ve DFA değerlerinde iyi uyum sağladığı tespit edilen 6 faktörlü, 42 maddeden meydana gelen ölçek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda Cronbach'ın Alfa güvenilirlik katsayıları “ölçeğin tamamı” için 0,95, “öğrenci gelişimine uygun eğitim” faktörü için 0,90, “din öğretimi yöntemlerini uygulama” faktörü için 0,92, “materyal geliştirme ve kullanma” faktörü için 0,83, “etkili iletişim” faktörü için 0,89, “sınıf yönetimi” faktörü için 0,72 ve “aile katılımını sağlama” faktörü için 0,77 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca madde toplam korelasyonları da 0,35-0,79 arasında tespit edilmiş, bu da ölçekteki maddelerin tutarlı olduğunu göstermektedir. Güvenirlik analizinin bu sonuçları ölçeğin tamamının ve altı faktörünün iç tutarlılığa sahip maddelerden oluştuğunu, dolayısıyla güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin 6 faktörü arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini ortaya çıkarmak için bakılan korelasyon analizinde ölçeği meydana getiren tüm faktörler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda öğrenci gelişimine uygun eğitim, din öğretimi yöntemlerini uygulama, materyal geliştirme ve kullanma faktörlerinin kendi aralarında yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip oldukları, aile katılımı faktörünün diğer faktörlerle orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu, sınıf yönetimi faktörünün diğer faktörlerle düşük düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Faktörler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin tespit edilmiş olması, bu faktörlerin birlikte bir ölçeği oluşturması açısından uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan tüm bu analizler neticesinde elde edilen ölçek, 6 faktöre dağılmış durumdaki 42 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerin 36'sı olumlu, 6'sı olumsuz madde olarak yazılmıştır. Ölçeğin sınıf yönetimi boyutunu oluşturan bu altı madde gelecekteki araştırmalarda analiz öncesinde ters madde biçiminde kodlanmalıdır. Katılımcıların ölçekteki maddeleri benimseme düzeylerini “Hiç yapamam.”(1), “Yapamam.”(2), “Biraz yapabilirim.”(3), “Yapabilirim.”(4), “Rahatlıkla yapabilirim.”(5) şeklindeki 5'li Likert tipi derecelendirme içinden seçerek belirlemeleri istenmiştir. Ölçekten elde edilecek en düşük puan 42 ve en yüksek puan 210'dur. Buna göre ölçekten 42 puan alınmasının 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterliklerinin “Hiç yapamam” düzeyine; 210 puan alınmasının ise “Rahatlıkla yapabilirim” düzeyine karşılık geldiği söylenebilir. Ancak analiz yapılırken ölçeğin çok boyutlu yapısı dikkate alınarak faktörlerin kendi içinde değerlendirilmesi önerilir.

Yapılan analizler neticesinde geliştirilen ölçeğin 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretici yeterliklerini ortaya koymak için geçerli ve güvenilir sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin bu araştırmanın kapsamı dışında kalmış olan farklı yeterlik alanları da bulunmaktadır. Bu bağlamda ölçeğin 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin tüm yeterlik alanlarını ölçtüğüne dair bir iddiası söz konusu değildir. Ancak tüm ülke genelinde hatırı sayılır bir katılımcı grubuyla çalışılarak geliştirilen geçerliği ve güvenilirliği kanıtlanmış "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ)"nün hem 4-6 yaş grubu Kur'an kursu öğretmenlerinin yeterlikleri konusundaki alan araştırmalarına kaynaklık teşkil edeceği hem de farklı boyutlardan oluşan yeni ölçek çalışmalarına öncülük yapacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akyürek, Süleyman. "Kur'an Kursu Öğreticisinin Mesleki Yeterlikleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/18 (2005), 175-192.
- Atik, Aslıhan. "Erken Çocuklukta Peygamber Tasavvuru ve Din Eğitimi: Fenomenolojik Bir Araştırma". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021), 245-282. <https://doi.org/10.53112/tudear.1000477>
- Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*. İstanbul: Timaş Yayınları, 29. Basım, 2019.
- Aybey, Salih. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarının Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Problemleri (Zonguldak İli Örneği)". *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2019), 207-240. <https://doi.org/10.33460/beuifd.598401>
- Aydın, M. Zeki. *Din Öğretiminde Yöntemler*. Ankara: Nobel Yayınları, 15. Basım, 2022.
- Aydın, Muhammet Şevki. *Açık Toplumda Din Eğitimi Yeni Bir Paradigma İhtiyacı*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011.
- Aydın, Muhammet Şevki. *Bir Din Eğitimi Kurumu Olarak Kur'an Kursu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.
- Aytaç, Mustafa-Öngen, Burcu. "Doğrulayıcı Faktör Analizi ile Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğinin Yapı Geçerliliğinin İncelenmesi". *İstatistikçiler Dergisi: İstatistik ve Aktüerya* 5/1 (2012), 14-22.
- Babacan, Muhammed. "Müziğin Bir Öğretim Aracı Olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarı, Tutum ve Bilgiyi Hatırlama Düzeyleri Üzerindeki Etkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 17/38 (2019), 105-138. <https://doi.org/10.34234/ded.412282>
- Best, John W. *Research in Education*. New Jersey: Prentice-Hall, 1970.
- Bilgin, Beyza. "Okul Öncesi Çağı Çocuğunda Dini Kavramlar". *Din Öğretimi Dergisi* 8/9 (1986), 21-29.
- Brown, Timothy A. *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. New York: Guilford Publications, 2. Basım, 2015.
- Büyüköztürk, Şener. "Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 32/32 (2002), 470-483.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2020.
- Demir, Rıdvan. "Din Öğretiminde Kullanılan Araç Gereç ve Materyaller". *Din Öğretiminde Teknoloji ve Materyal Geliştirme*. ed. Tuğrul Yürük-Rıdvan Demir. 59-99. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2. Basım, 2022.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'da değişiklik yapan 653 sayılı Kanun Hükmünde Kararname. *Resmî Gazete* 28057 (17.09.2011). Erişim 13 Nisan 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110917-1.htm>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları Öğretim Programı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2022.
- Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Eğitim ve Öğretimine Yönelik Kurslar ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019. Erişim 20 Mart 2023. <https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Kur'an%20Eğitim%20ve%20Öğretimine%20Yönelik%20Kurslar%20ile%20Öğrenci%20Yurt%20ve%20Pansiyon.pdf>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *Kur'an Kursları Öğretim Programları*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2021. Erişim 29 Kasım 2022. <https://egitimhizmetleri.diyaret.gov.tr/sayfa/489>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *2013 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014. Erişim 13 Nisan 2024. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2013%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *2014 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015. Erişim 29 Mart 2023. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2014%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023. Erişim 29 Mart 2023. <https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2023%20Yılı%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

- Doğan, Zülfi. *4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlik Algıları (Kayseri Örneği)*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Durmuş, Beril vd. *Sosyal Bilimlerde Spss'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 7. Basım, 2018.
- Ecer, Münir. "Velilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları Üzerine Bir Meta-Sentez Çalışması". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22/4 (2023), 1078-1093. <https://doi.org/10.21547/jss.1344154>
- Ecer, Münir-Çakmak, Ahmet. "Bir Meta-Sentez Çalışması: Öğreticilerin Gözünden 4-6 Yaş Kur'an Kursları". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 21/2 (2021), 803-831. <https://doi.org/10.33420/marife.999853>
- Eken, Züleyha Betül. *4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Görev Yapan Kur'an Kursu Öğreticilerinin Drama Alanındaki Yeterliklerinin Belirlenmesi (Kocaeli İli Örneği)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Erden, Münire. *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 3. Basım, 2018.
- Gül, Esan. *Çocuğun Dini Eğitimi*. İstanbul: Çıra Yayınları, 3. Basım, 2016.
- Gün, Aysegül. "Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7 (2016), 33-66. <https://doi.org/10.18498/amauidf.282862>
- Güney Karaman, Neslihan. "İletişim Çağında İletişimsizlik". *Eğitimde İletişim*. ed. Yücel Yazgan. 189-207. Ankara: Eğiten Kitap, 2018.
- Güngör, Duygu. "Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu". *Türk Psikoloji Yazıları* 19/38 (2016), 104-112.
- İBBSK, İBBS Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı (Karar No. 2002/4720). *Resmî Gazete* 24884 (22 Eylül 2002). Erişim 20 Mart 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/09/20020922.htm#3>
- İpek, Yasemin-Öncü, Ali. "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Teknoloji Yeterlilikleri Hakkında Bir Karma Yöntem Araştırması". *Dini Araştırmalar* 25/62 (2022), 111-148. <https://doi.org/10.15745/da.1104341>
- Karaca, Ayşe Sevede. *Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitiminin Öğretici Görüşleri Açısından İncelenmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kline, Rex B. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press, 2. Basım, 2005.
- Kline, Rex B. *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford Press, 3. Basım 2011.
- Koç, Ahmet. "Curiosity of Preschool Children (4-6 Years of Age) about Religious and Moral Issues". *Religions* 14/2 (2023), 1-19. <https://doi.org/10.3390/rel14020260>
- Koç, Ahmet. "Okul Öncesi Dönemde Ailede Din Eğitimi". *Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2010.
- Koçak, Duygu vd. "Faktör Sayısının Belirlenmesinde MAP Testi, Paralel Analiz, K1 ve Yamaç Birikinti Grafijî Yöntemlerinin Karşılaştırılması". *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 13/1 (2016), 330-359.
- Konijn, H. S. *Statistical Theory of Sample Survey Design and Analysis*. Amsterdam, London: North-Holland Publishing Company, 1973.
- Korkmaz, Mehmet. *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Kimlik Yayınları, 2017.
- Korkmaz, Mehmet. "4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Üzerine Bir Araştırma". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 53 (2020), 237-261. <https://doi.org/10.29288/ilted.679601>
- Korkmaz, Mehmet. *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Açısından Kendilerini Değerlendirmeleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Korkmaz, Mehmet. "Yaygın Din Öğretiminde Yeterlik Ölçeği Geliştirme Süreci: Kur'an Kursu Öğreticileri Eğitim-Öğretim Yeterlikleri Ölçeği Örneği". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/28 (01 Haziran 2010), 11-28.
- Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45/2 (2004), 137-154. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000190
- Lawshe, Charles H. "A Quantitative Approach to Content Validity". *Personnel Psychology* 28/4 (1975), 563-575.

- MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. *Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2024.
- MEB, Millî Eğitim Bakanlığı. *Okul Öncesi Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2017.
- Oruç, Cemil. *Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 3. Basım, 2021.
- Önder, Mustafa. "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitiminin Temel Taşı: Prof. Dr. Beyza Bilgin". *Dini Araştırmalar* 23/58 (2020), 127-150.
- Poyraz, Hatice-Dere, Hale. *Okul Öncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 4. Basım, 2011.
- Sadık, Fatma. "Sınıf Yönetiminde Temel Kavramlar". *Erken Çocukluk Eğitiminde Sınıf Yönetimi*. ed. Yaşare Aktaş Arnas-Fatma Sadık. 1-22. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 3. Basım, 2021.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: TDV Yayınları, 1991.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi, 27. Basım, 2020.
- Schumacker, Randall E.-Beyerlein, Susan T. "Confirmatory Factor Analysis with Different Correlation Types and Estimation Methods". *Structural Equation Modeling* 7/4 (2000), 629-636. https://doi.org/10.1207/S15328007SEM0704_6
- Şahin, Melek Gülşah-Öztürk, Nagihan Boztunç. "Eğitim Alanında Ölçek Geliştirme Süreci: Bir İçerik Analizi Çalışması". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 26/1 (2018), 191-199. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.375863>
- Şaşa, Fatma Tuba. *Öğretici Görüşlerine Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Kur'an Kurslarında Kur'an Öğretiminde Eğitsel Oyun Uygulamaları*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Şensoy, Serkan. *4-6 Yaş Kuran Kursu Öğreticilerinin Öğretim Yöntem ve Teknikleri Konusundaki Görüşleri*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Tavşancıl, Ezel. *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014.
- Tavukçuoğlu, Mustafa. "Okulöncesi Çocuğunun Eğitiminde Din Duygusu ve Din Eğitimi". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/14 (2002), 51-63.
- Tosun, Cemal-Çapcıoğlu, Fatma. "4-6 Yaş Kur'an Kursları Öğretim Programının Dini Gelişim Kuramları Çerçevesinde İncelenmesi". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 5/5 (2015), 705-720.
- Turaşlı, Nalân Kuru. "Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Kapsamı ve Önemi". *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. ed. Gelengül Haktanır. 1-28. Ankara: Anı Yayıncılık, 3. Basım, 2023.
- Türk, Esra. "Çocukluk Döneminde Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 14/3 (30 Aralık 2014), 143-158.
- Üzümcü, Muzaffer-Çınar, Nuran. "4-6 Yaş Kur'an Kursu Öğreticilerinin Eğitsel Yeterlikleri ve Görev Yaptıkları Kurslarla İlgili Görüşleri". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 7/1 (2020), 7-51. <https://doi.org/10.33718/tid.712965>
- Yağcı, Samet. *Öğreticilere Göre Diyanet İşleri Başkanlığı 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursları (İzmir İli Örneği)*. İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Yaşlıoğlu, M. Murat. "Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulamalı Faktör Analizlerinin Kullanılması". *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (2017), 74-85.
- Yurdugül, Halil. "Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması". *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. ed. Hüseyin Kıran. 1-6. Ankara: Tübitak Yayınları, 2005.
- Yüksel, Zeynep. "4-6 Yaş Öğreticilerinin Öğretim Yöntemleri Açısından Yeterlik Algıları (Çankırı Örneği)". *Dini Araştırmalar Dergisi* 24/60 (2021), 147-179. <https://doi.org/10.15745/da.907866>
- Yurtkoru, E. Serra vd. *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 7. Basım, 2018.

EK: 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Öğretici Yeterlikleri Ölçeği (KÖYÖ) Maddeleri

Madde no	Madde
1	Eğitim-öğretim sürecini öğrencilerimin dini konulardaki meraklarını diri tutacak biçimde yürütebilirim.
2	Öğrencilerimin dil becerilerini geliştirmeleri için imkanlar oluşturabilirim.
3	Öğrenme sürecini öğrencilerimin gelişimlerine uygun şekilde planlayabilirim.
4	Öğrencilerimin dini gelişim alanındaki özellikleri hakkında bilgi sahibiyim.
5	Öğrenme ortamını öğrencilerimin yaratıcılığını destekleyecek şekilde tasarlayabilirim.
6	Öğrencilerimin duygularını tanımaları için uygun etkinlikler planlayabilirim.
7	Öğrencilerimin bir durumla ilgili duygularını uygun yollarla ifade etmelerine destek olabilirim.
8	Öğrencilerimin dini konulardaki sorularını gelişim seviyelerine uygun şekilde cevaplayabilirim.
9	Öğrencilerimin yaşlarına uygun gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibiyim.
10	Öğrencilerimin öz bakım becerilerini olgunlaştıracak etkinlikler yapabiliyim.
11	Öğrencilerimin Kur'an'ı doğru bir şekilde öğrenmelerine yardım edecek örnek okuyuşlar sunabilirim.
12	Öğrencilerimin Hz. Peygamber'i (sav) örnek bir şahsiyet olarak tanımalarını sağlayabilirim.
13	Kur'an öğretiminde özel öğretim tekniklerini etkin bir şekilde kullanabilirim.
14	Öğrencilerimin İslam dinine ait değerleri fark etmelerini sağlayabilirim.
15	Öğrencilerime Allah'ı anlatırken sevgi temelli yaklaşımı göz önünde bulundururum.
16	Öğrencilerimin Kur'an öğrenimini pekiştirecek bireysel çalışma tekniklerini uygulayabilirim.
17	Öğrencilerimin toplumsal değerlerin farkında olmalarını sağlayabilirim.
18	Dua ve surelerin ezberlenmesinde özel öğretim tekniklerini kullanabilirim.
19	Öğrettiğim ezber/dua metinlerini öğrencilerime açıklayabilirim.
20	Öğrencilerimin seviyesine uygun değerler eğitimi etkinliklerini uygulayabilirim.
21	Derslerimde öğretim teknolojilerini etkin şekilde kullanabilirim.
22	Din eğitimini kolaylaştıracak ders materyalleri hazırlayabilirim.
23	İşlediğim konuların anlaşılmasını kolaylaştıracak öğrenci seviyesine uygun hikayeler anlatabilirim.
24	Eğitim faaliyetlerinde görsel materyalleri etkin şekilde kullanabilirim.
25	Eğitim faaliyetlerinde üç boyutlu materyalleri etkin şekilde kullanabilirim.
26	Öğrencilerimin gelişimlerine uygun müzikleri kullanarak eğitim yapabiliyim.
27	Öğrencilerimin kendilerini güvende hissetmelerini destekleyici tutumlar sergileyebilirim.
28	Öğrencilerimin duygusal işaretlerini doğru bir şekilde okuyabilirim.
29	Öğrencilerimin sevindiklerini hissettikleri bir ortamı oluşturabilirim.
30	Benimle öğrencilerim arasında onların dini duygularının gelişmesine katkı sağlayacak bir bağ kurabilirim.
31	Öğrencilerimin ilgilerinin farkına varabilirim.
32	Öğrencilerimi etkinliklere katılmaları hususunda motive edebilirim.
33	Öğrencilerimin bir görevi başarmak için kendilerini güdülemelerine yardım edebilirim.
34	Öğrencilerimin beni rol model olarak gördüklerini gözden kaçırabilirim.
35	Eğitim sürecinde öğrencilerimin bireysel farklılıklarını görmezden gelebilirim.
36	Öğrencilerimin eğitim sürecine aktif katılımını sağlamada yetersiz kalabilirim.
37	Sınıfımda öğrenmeye engel olan durumlar karşısında çaresiz kalabilirim.
38	Öğrencilerim üzerinde korkuya sebep olabilecek incitici davranışlar sergileyebilirim.
39	Öğrencilerin sınıf ortamını bozucu davranışları karşısında olumsuz tepki verebilirim.
40	Ailelerin alan uzmanlarıncı verilen eğitim etkinliklerine katılmalarını özendiribilirim.
41	Ailelerin eğitim süreciyle ilgili kararlara katılımını sağlayabilirim.
42	Öğrencilerimin gelişimlerini desteklemek için ailelere yönelik düzenli bilgilendirmeler yapabiliyim.

Boyutlar:

1-10. maddeler: Öğrenci Gelişimine Uygun Eğitim Faktörü

11-20. maddeler: Din Öğretimi Yöntemlerini Uygulama Faktörü

21-26. maddeler: Materyal Geliştirme ve Kullanma Faktörü

27-33. maddeler: Etkili İletişim Faktörü

34-39. maddeler: Sınıf Yönetimi Faktörü

40-42. maddeler: Aile Katılımını Sağlama Faktörü

Ters kodlanması gereken maddeler: 34-39 arasındaki maddeler.